

Margrethe Irene Toven

Stabilitet i fosterhjem

**En kvalitativ studie av faktorer som bidrar til å
skape stabilitet i fosterhjem ut fra tidligere
fosterforeldres og fosterbarns erfaringer**

Masteroppgave i Familiebehandling

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Sammendrag

Hvert år plasseres nye barn i fosterhjem. Mange av barna er i behov av en familie som kan være en trygg og stabil omsorgsbasis i deres oppvekst. Det viser seg at mange plasseringer som var ment å være langvarige, ender med utilsiktet flytting. Barna må bytte fosterfamilie med de belastninger det innebærer. Tema for dette masterprosjektet er; **Stabilitet i fosterhjem**. Gjennom en kvalitativ studie søkes kunnskap om: **Hvilke faktorer kan bidra til å skape en stabil omsorgssituasjon for barn ved plassering i fosterhjem, etter fosterforeldres og fosterbarns erfaringer?**

Målsettingen med studien har vært å få økt kunnskap slik at barneverntjenesten i større grad kan lykkes med å gi barna den stabile omsorgen som var tiltenkt ved plassering. Tidligere fosterforeldre og fosterbarn fra fem hjem har i totalt ti intervjuer delt av sine historier om hverdagslivet i fosterhjem. Barna var mellom to og seks år ved plassering og bodde i hjemmet sammenhengende frem til minimum atten år gamle. Informantene har fra sine ulike perspektiver fortalt om hva som etter deres erfaring har bidratt til en stabil omsorgsbasis. Min teoretiske referanseramme og ”bakteppe” i denne undersøkelsen har vært systemisk teori og tilknytningsteori. Undersøkelsen viser at stabilitet i fosterhjem ikke kan forklares med enkeltfaktorer, men vil være avhengig av ulike individer og systemer i deres gjensidige samspill. Det har fremkommet syv faktorer av betydning på mikronivå hvor samhandling mellom individene innad i familien er sentralt. Disse er: Etablering av kontakt og trygghet, Opplevelse av tilhørighet, Forpliktelse overfor barnet, Tydelig grensesetting, Likebehandling av barna, Inkludering og ivaretagelse av biologiske barna og Godt og støttende parforhold. På mesonivå hvor det trekkes inn samhandling mellom familien og systemer på andre utenforliggende arenaer, er det funnet seks faktorer: Storfamiliens inkludering av fosterbarnet, Avlastning i eget nettverk, Tilgang på formell eller uformell samtalepartner, God samhandling med fosterbarnas biologiske familie, Aktive og støttende fosterforeldre på barnas arenaer i lokalmiljøet og Tilgjengelig, stabil og støttende barneverntjeneste. Fosterfamiliene i utvalget har vært stabile omsorgsbaser hvor barna har fått sine grunnleggende behov dekket. For å nå dette finner jeg at familiene i sine hverdagsliv har klart å inngå i konstruktive samspill. Dette gjelder både mellom individene innad i familien og i deres samhandling med andre systemer.

Abstract

Every year new children are placed in foster care. Many of the children are in need of a permanent foster family for their entire upbringing. It turns out that many placements supposed to be long term ends with replacement of the children. Children have to move to several new families with the problems that entails. The theme of this master project is; Stability in foster care. This thesis is based on a qualitative interview study focusing: *What factors can help create a stable foster care placement based on the foster parents and fosterchildren's own experiences?* The aim of this study is to gain more knowledge so that Child protection services can be able to succeed in giving children a secure and stable foster home for their entire childhood. Former foster parents and foster children from five different homes have in a total of ten interviews shared their stories about everyday life in foster care. The children were between two and six years old when they moved in with the family and lived in their home continuously until at least eighteen years old. Informants have from their different perspectives told about what in their experience has contributed to a stable foster care. My theoretical frame of reference in this study have been systemic theory and attachment theory. The study shows that stability in foster care can not be explained by single individual factors, but will be dependent on various factors in their mutual interaction. It has been obtained seven factors of importance at the micro level, where interaction between individuals within the family is central. These are: Establishing contact and feeling of security for the child, Sense of belonging, Commitment to the child, Clear boundries, Equal treatment of children, Inclusion and protection of biological children and a Intimate and supportive parental relationships. At the meso level, where the interaction between the family system and other venues are in focus, there are found six factors of importance: Larger family systems inclusion of the foster child, Practical support in private networks, Access to formal or informal supervisors, Accepting attitude and positiv interaction with the foster child's biological family, Active and supportive foster parents on children's venues in the local community and Available, stable and supportive child protection sevicees. Families in this study appears to have met the childrens basic needs of stability in their upbringing. To achieve this it is found that they have managed to engage in positive interaction both within the family and with systems at other venues.

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag

Oslo 2013

Forord

De siste fire årene har jeg vært deltidsstudent ved Masterstudiet i familiebehandling, Høgskolen i Oslo og Akershus. Studiet har gått parallelt med mitt arbeid som seniorrådgiver i Bufetat. Takk til mitt arbeidssted, ikke minst avdelingsleder i Fosterhjemstjenesten og Fagteamleder for all støtte og tilretteleggelse for mulig gjennomføring av dette studiet.

Jeg vil rette en stor takk til mine informanter som sa ja til å bli intervjuet. Dere tok så åpent imot meg og delte raust av deres erfaringer og opplevelser fra mange år av det levde livet i fosterhjemmet. Uten deres bidrag hadde ikke dette prosjektet vært mulig. Dere gav meg på ulike måter et spennende og innholdsrikt materiale å arbeide med.

Min veileder Ingeborg Marie Helgeland, professor dr. polit ved Høgskolen i Oslo, fortjener en stor takk. Du har motivert meg, hatt troen på prosjektet og gitt meg verdifulle bidrag frem til det ferdige resultatet. Det har vært et privilegium og en trygghet å vite at du med din kunnskap og erfaring har lest mine tekster på en grundig måte og gitt dine konstruktive tilbakemeldinger underveis.

Takk også til mine medstudenter og veiledere ved Masterklinikk Nic Waals Institutt, for inspirerende samarbeid og læring underveis i dette studiet.

Til slutt takk til venner og familie, ikke minst Saba, for all støtte, tålmodighet og oppmuntring i denne prosessen!

Ta kunnskapen med dere og bruk den om mulig i deres ulike hverdager til våre fosterbarn og deres familiers beste.

Oslo, mai 2013

Margrethe Toven

INNHOOLD

Sammendrag	2
Abstract.....	3
Forord	4
1. Innledning	7
Tema og valg av problemstilling	7
Overordnet problemstilling for oppgaven	7
Hensikten med studien	7
Oppgavens oppbygning	8
2. Bakgrunn for tema.....	8
Barneverntjenesten sitt mandat.....	8
Fosterhjem	8
Utsiktet flytting fra fosterhjem	10
Hvordan kan fenomenet utsiktet flytting forstås?	10
Tidligere forskning på stabilitet i fosterhjem	11
Behov for kunnskap om tema.....	13
3. Teoretisk forforståelse	14
Fenomenologi	14
Familie.....	14
Tilknytningsteori	15
Systemisk teori	16
<i>Familieterapeutisk kunnskap</i>	<i>16</i>
<i>Nettverksteori</i>	<i>17</i>
<i>Bronfenbrenners økologiske modell.....</i>	<i>17</i>
4. Metode	19
Forskningsdesign	19
Gjennomføring av prosjektet	20
Rekruttering av informanter	20
Intervjuene	21
Transkribering	24

Analyse av materialet	24
Verifisering	25
Forskningsetiske spørsmål	26
5. Presentasjon av informantene	27
6. Funn og drøfting	30
Faktorer av betydning i mikrosystemene	30
<i>Etablering av kontakt og trygghet</i>	<i>30</i>
<i>Skape tilhørighet</i>	<i>32</i>
<i>Forpliktelse overfor barnet</i>	<i>34</i>
<i>Tydelige grenser</i>	<i>36</i>
<i>Likebehandling</i>	<i>37</i>
<i>Inkludere og ivareta de biologiske barn</i>	<i>38</i>
<i>Godt og støttende parforhold</i>	<i>40</i>
Oppsummering	41
Faktorer av betydning i mesosystemene	42
<i>Storfamiliens inkludering av fosterbarnet</i>	<i>43</i>
<i>Avlastning i eget nettverk</i>	<i>44</i>
<i>Noen å snakke med</i>	<i>46</i>
<i>God samhandling med fosterbarnas biologiske familie</i>	<i>48</i>
<i>Aktive og støttende fosterforeldre på barnas arenaer i lokalmiljøet</i>	<i>52</i>
<i>Tilgjengelig, stabil og støttende barneverntjeneste</i>	<i>54</i>
Oppsummering	57
7. Konklusjon og avsluttende refleksjoner	58
Litteraturliste	62
<i>Vedlegg 1. Godkjenning Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD)</i>	
<i>Vedlegg 2. Informasjonsbrev med mulig samtykkeerklæring til informantene</i>	
<i>Vedlegg 3A. Intervjuguide fosterforeldre</i>	
<i>3B. Intervjuguide fosterbarn</i>	

1. Innledning

Tema og valg av problemstilling

Som tema for mitt masterprosjekt har jeg valgt; **Stabilitet i fosterhjem**. Jeg ønsket å gjøre et studie av tidligere fosterbarns og fosterforeldres erfaringer om det å bli familie og skape et varig hjem for og med omsorgssviktede barn. Mitt fokus har vært på faktorer som etter fosterbarns og fosterforeldrenes erfaring er viktige i det å kunne skape en stabil omsorgssituasjon. I undersøkelsen vil jeg være nysgjerrig på hva fosterforeldrene vektlegger i sine fortellinger om det å ”lykkes” som fosterforeldre over tid. Likeledes vil jeg være opptatt av hva fosterbarna mener har vært viktige faktorer for at fosterhjemmet ble deres stabile hjem i oppveksten. Bakgrunnen for min interesse for tema er erfaringer og undersøkelser som viser at altfor mange fosterhjemsplasseringer ender med utilsiktede flyttinger.

Overordnet problemstilling for oppgaven:

Hvilke faktorer kan bidra til å skape en stabil omsorgssituasjon for barn ved plassering i fosterhjem, etter fosterforeldres og fosterbarns erfaringer?

Med dette utgangspunktet vil jeg i undersøkelsen å se etter holdninger, væremåter og handlinger slik det har kommet til uttrykk i fosterfamiliers hverdagsliv. Jeg vil også ønske å høre om hvordan familiene har samhandlet med andre systemer som skole, nærmiljø, barnevern og barnets biologiske familie.

Hensikten med studien

Hensikten med denne studien vil være å kunne bidra med kunnskap slik at fosterfamilier kan få hjelp til å skape det stabile hjemmet som barna trenger. Jeg tenker det er viktig å lytte til de som har lang egen erfaring fra det levde hverdagslivet i fosterhjem. Målet må være at de hjemmene som tar imot barn mestrer det oppdraget de påtar seg.

Undersøkelsen kunne tatt utgangspunkt i de som har opplevd utilsiktede flyttinger. Man kunne ha undersøkt hvorfor det ikke holdt. Imidlertid har jeg valgt å undersøke hva det er som gjør at fosterhjem holder. Jeg finner at det kan være nyttig å snakke med de som har opplevd at de nådde målsettingen om å gi barn en stabil oppvekst, kanskje på tross av utfordringer underveis. Jeg tenker at disse fosterforeldrene har

viktige erfaringer som kan gi barnevernet ny kunnskap om fosterhjemsarbeidet. Barna som har vokst opp i disse fosterhjemmene sitter også på uvurderlig erfaring. De har vært en del av familien i mange år. De har vært mottakere av fosterforeldres omsorg, og har vært deltakere i det levde familielivet. Hvilke tanker har de gjort seg underveis og nå i ettertid om den oppveksten de har hatt?

Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av syv hovedkapitler. Etter denne innledningen vil jeg i kapittel to si noe mer utfyllende om bakgrunn for tema. Jeg vil si noe om fosterhjem generelt og belyse tema ustabilitet og stabilitet i fosterhjems plasseringer ved hjelp av tidligere forskning. I kapittel tre presenteres undersøkelsens teoretiske referanseramme. I kapittel fire presenteres metode og gjennomføringen av prosjektet. Presentasjon av informantene kommer i kapittel fem, deretter funn og drøfting av disse i lys av teori og tidligere forskning i kapittel seks. Avslutningsvis kommer konklusjon med noen avsluttende refleksjoner i kapittel syv.

2. Bakgrunn for tema

Barneverntjenesten sitt mandat

Barneverntjenesten har i vårt samfunn et stort ansvar for å bidra til at barn og unge får en stabil og trygg oppvekst. Barnevernets innsats kan være på mange nivåer fra forebyggende arbeid til plasseringer ute av hjemmet. Formålet med Lov om Barneverntjenester som forvaltes av barneverntjenesten, er å sikre at barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Når barneverntjenesten i kommunene blir gitt omsorgen for et barn kan det etter loven anbringes i institusjon eller fosterhjem. Det har de siste årene vært en politisk og faglig ønsket utvikling at flere barn skal få tilbud om å vokse opp i fosterhjem heller en institusjon (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 13). Tall fra Barne-, likestillings- og inkluderings departementet 2011, viser at i overkant av 80 prosent av plasseringer utenfor hjemmet her i Norge skjer til fosterhjem (BLD -rapport fosterhjem 2011).

Fosterhjem

Et fosterhjem er et privat hjem som ivaretar omsorgen for et barn som for en kortere eller lengre periode, noen ganger over flere år, ikke kan bo hos sine foreldrene. Ifølge

Stortingsproposisjon 106 L (2012-2013) bodde 9700 barn i fosterhjem ved inngangen til 2012. Det ble i 2011 plassert 774 nye barn og unge i fosterhjem i Norge (Bache-Hansen, Christiansen og Havik, 2013, 7). Føringer fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (Q-1072B) sier at det ved valg av fosterhjem til det enkelte barn skal legges avgjørende vekt på hensynet til barnets beste. Barneverntjenesten skal foreta en individuell vurdering av om fosterforeldrene har de nødvendige forutsetninger for å ivareta det enkelte barns egenart og behov.

Det stilles ingen krav om formell kompetanse til fosterforeldre som rekrutteres. Fosterforeldre søkes i alle lag av befolkningen. Bufetat har ansvaret for rekruttering og basis opplæring av fosterhjem. Den kommunale barneverntjenesten har ansvar for å følge opp fosterhjemmet med besøk minimum fire ganger i løpet av året ved plassering.

Regjeringens forslag til endringer i barnevernloven ble forelagt Stortinget i april 2013. Endringen tar blant annet sikte på å styrke kvaliteten på tiltak iverksatt av barnevernet, gi større medvirkning i valg av tiltak fra barna selv og mindre vektlegging av det biologisk prinsipp ved plasseringer utenfor hjemmet til fordel for et utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp. Departementets målsetting er å ha fosterhjem som gir den grunnleggende trygghet, stabilitet, omsorg og utvikling som barnet trenger (Prop. 106 L (2012-2013)).

I denne oppgaven har jeg valgt å undersøke de langvarige plasseringene i fosterhjem. Jeg har valgt fosterhjem der barnet var mellom to og seks år da det flyttet inn og minst 18 år da det flyttet ut. Når omsorgen fratras foreldrene og barnet plasseres med tanke på oppvekst er det vurdert at omsorgen ikke kan ivaretas av foreldrene på en tilfredsstillende måte hverken på kort eller lang sikt. Barna har da mest sannsynlig historier med seg relatert til alvorlig omsorgssvikt eller mishandling. Dette vil ha påvirket deres utvikling psykisk, sosialt eller kognitivt og vil kunne forsterke barnets behovet for spesielt utviklingsstøttende og stabilt gode omsorgsbetingelser for resten av oppveksten (Bunkholdt 2012, 285). Det offentlige er helt avhengig av gode og stabile fosterhjem om barneverntjenesten skal ivareta sitt mandat om å gi disse barna trygge oppvekstvilkår.

Utsiktet flytting fra fosterhjem

Mange av oss vil tenke at barnet blir ivaretatt og at saken er løst når barnet er plassert i fosterhjem. Barnevernet har tatt ansvaret og handlet med tanke på å gi barnet en bedret omsorgssituasjon i fosterhjem slik intensjonen i Lov om barneverntjenester er. Så enkelt er det likevel ikke. Det som er ment å skulle bedre barnets oppvekstbetingelser kan i mange tilfeller bli nok en belastning.

Ifølge Barne Likestillings og inkluderingsdepartementet er utsiktede flyttinger et problem innen fosterhjemsomsorgen, men omfanget er ikke tilstrekkelig kartlagt (NOU 2000:12). Internasjonal forskning viser at 20–50 prosent av alle plasseringer ender med utsiktet flytting (Backe-Hansen 2009, 4). Backe-Hansen, Christiansen og Havik (2013) fant i sitt litteratursøk i forskning på langtidsplasseringer at man i Nederland konkluderte med ”sprekkprosent” på 31. Det henvises til forskning av Strjiker og Zandberg (2001). I et dansk studie av Egelund og Vitus (2007) fant man at 26 prosent av et utvalg som var plassert samme år hadde flyttet utsiktet etter mellom tre og femten måneder. Det eneste norske studie på tema fra de siste årene er av Christiansen, Havik og Andersen (2010). De fulgte 70 barn plassert da de var i alderen sju til åtte år, og fulgt over en periode på åtte år. De fant at 39 prosent opplevde utsiktede flyttinger. De utsiktede flyttingene skjedde gjennomsnittlig to år etter plassering (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 19). Dette er i tråd med de erfaringer jeg selv har fra mange års praksis i kommunalt og statlig barnvern. Mange fosterforeldre sliter med å få til det nye familielivet og i for mange tilfeller ender det med at barnet på et eller annet tidspunkt må flytte.

Hvordan kan fenomenet utsiktet flytting forstås?

Havik sin studie fra 2005 finner at fosterforeldre som har vurdert å si opp fosterhjemsavtalen vektlegger først og fremst forhold ved barnet, dernest hensynet til egne barn, samt forholdet til barnevernet som viktige grunner. Samtidig viser hun til at fosterforeldrenes tilknytning til barnet, sammen med følelse av forpliktelse overfor barnet, synes som viktigste beskyttelsesfaktor (Havik 2007, 153).

Backe-Hansen (1982) fant at det svært ofte var forhold i fosterhjemmet som førte til at en plassering endte med utsiktet flytting. De kunne oppleve at situasjonen ble for vanskelig for egne barn, eller at de gikk lei som resultat av samlede belastninger over

tid. Fosterforeldrene kunne oppleve at det ikke skjedde noen utvikling i forholdet til barnet eller noen forbedring av barnets problemer. Forholdene anses å være de samme i dag som den gang (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 26).

Mest forskning i denne sammenheng har hatt fokus på barnet. Man har funnet at det er større fare for brudd jo flere tidligere flyttinger, større fare jo eldre barnet er og desto mer barnet viser av antisosial adferd. Det anses totalt sett vanskelig å finne et enkelt kjennetegn ved fosterforeldrene, barna, biologiske foreldre eller barnevernet, som kan forklare fenomenet utilsiktet flytting. Mye taler for at ulike faktorer må ses i kontekst (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 21).

Når fosterforeldre velger å si opp avtalen med barneverntjenesten ender plasseringen som en utilsiktet flytting. Det betyr at barnet må flyttes til et nytt hjem eller institusjon. Målsettingen for plasseringen er dermed ikke nådd, og vi vet at brudd i relasjoner påfører barna ytterligere store belastninger eller skader i deres utvikling.

Tidligere forskning på stabilitet i fosterhjem

Det finnes lite forskning på hva som fremmer stabilitet i fosterhjem. Backe-Hansen, Christiansen og Havik sin rapport (2013) trekker frem to publiserte studier fra internasjonal forskning henholdsvis fra Canada av Benzies og Mychiasuk (2009), og fra USA av Proctor m.fl. (2011). Etter søk i Bibsys har jeg funnet ytterligere et studie fra USA, Palmer (1996), som jeg skal nevne.

Benzies og Mychiasuk (2009) har gjennom et omfattende internasjonalt litteratursøk søkt å identifisere faktorer som bidrar til resiliens i familier. Man snakker generelt og ikke for fosterfamilier spesielt. De har funnet frem til 24 beskyttende faktorer, på tre områder eller nivåer; individ, familie og lokalsamfunnsnivå.

På individnivå ses ni faktorer, som ikke er i prioritert rekkefølge. Det snakkes om individene i familiene, forhold ved både voksne og barn. *Kontroll i eget liv*; Det å ha tro på mulighet til å kontrollere egen skjebne. Gjennom å kunne tro på mulighet til å endre eller skape forandring er man mindre påvirket av kriser og mer motivert for å handle når livet er vanskelig. *Regulering av følelser*; Evne til å regulere følelser og impulser anses som viktig både når det gjelder voksne og barn. Det bidrar til å skape

gode sosiale relasjoner og styrker kognitiv fungering. *Trossystem*. Tro kan bidra til et positivt syn på livet, kan gi opplevelse av sammenheng og tro på at man kan få til mye. *Positiv selvfølelse*; Bidrar til at man tror man greier å nå de mål man har satt seg. *Funksjonelle mestringsstrategier*; Dette gir en fleksibilitet til å klare utfordringer, gir en tro på at mestrer utfordringer som krever noe ut over vanlige ressurser. *Utdanning og ferdigheter*; Gir evne til å håndtere situasjoner, samt bedre tilgang til et stabilt arbeidsmarked. *God helse*; At familiemedlemmer er psykisk og fysisk friske er en styrke. *Temperament*; Personer med stabilt temperament er lettere å omgås. *Kjønn*. Jenter kan i noen sammenhenger klare seg bedre enn gutter.

På familienivå identifiseres ni faktorer. *Familiestruktur*; Små familier er utsatt for mindre økonomisk og annet stress enn større familier. To inntekter og relativt voksne foreldre er beskyttende. *God og stabil relasjon mellom foreldrene i husholdet*; Dette betyr mindre stress for de voksne og fravær av å være vitne til konflikter for barna. *Godt samhold (Cohesion) i familien*; Virker beskyttende mot konsekvenser av stress som for eksempel ved sykdom eller fattigdom. *Støttende interaksjon mellom foreldre og barn*; Det virker positivt at foreldre og barn er mye sammen gjennom at foreldre støtter og følger opp barna, styrker relasjonsbygging og tilknytning. *Stimulerende miljø*; Positivt at foreldre stimulerer barna kognitivt og bistår ved å lære problemløsningsstrategier. *Sosial støtte*; Samhandling med slekt og nettverk gir emosjonell støtte og praktisk hjelp. *Påvirkning av opprinnelsesfamilien*; Kan bistå ved overføring av beskyttende faktorer, verdier med mer, over generasjoner. Til sist; *Stabil og tilstrekkelig økonomi og god nok bosituasjon* er beskyttende for familier.

På lokalsamfunnsnivå fant man seks ulike faktorer; *Å være involvert i lokalsamfunnet*; Dette gir større tilgang på sosialt nettverk, informasjon, følelse av tilhørighet og stolthet i nabolag. *Aksept fra jevnaldrende*; Viktig for barns trivsel og utvikling både i skole og fritid. *Støttende mentorer*; Tilgang på mennesker som kan være uformelle veiledere eller støttespillere utenfor familien kan være viktig, spesielt for ungdom. *Trygge nabolag, tilgang på barnehage og skole av god kvalitet og tilgang til helsetjenester av god kvalitet fremkommer også som viktige beskyttende faktorer for familier på lokalsamfunnsnivå (Benzies og Mychasiuk, 2009, 109)*

Proctor mfl. sitt studie omfatter 285 fosterhjemsplasserte barn, plassert før fire år gamle (Proctor et al. 2011, referert Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 51). De konkluderer med at en økologisk tilnæringsmåte er vesentlig for å forstå de ulike forløpene og at det er utilstrekkelig å fokusere på kjennetegn ved barna alene. Noen av deres resultater viser at faktorer av betydning er; adopsjon av barnet ved seksårsalder, fars involvering i familien, lave negative følelsesuttrykk i familien, relativt gode kognitive evner hos barnet og lav eksternaliserende atferd.

Palmer (1996) har skrevet en artikkel med tittel; ”Placement stability an inclusive Practice in Foster Care”. Studiet bygger på en undersøkelse av 184 plasserte barn i Canada. Det søktes etter kunnskap om betydningen av biologiske foreldres inkludering ved plassering med fokus på stabilitet. Studiet finner at foreldre spesielt bør oppmuntres til å forberede barna på plassering og helst være med barnet på besøk i fosterhjemmet i forkant av plassering. Foreldres involvering eller tilstedeværelse vil sannsynligvis bidra til å trygge barnet. Man finner at det er viktig at barnet er kjent med at foreldrene vet hvor det selv er, og at de slik unngår opplevelse av total separasjon. Palmer finner også at foreldrene kan bidra på en viktig måte i barns aksept av plasseringen, som igjen kan ses å forhindre utagerende adferd og brudd (Palmer 1996, 599).

Behov for kunnskap om tema

Backe-Hansen (2009) sine studier ”*Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem*” konkluderer med at man trenger mer kunnskap om hva som fremmer stabilitet. Hun fremholder at så lenge oppmerksomheten rettes mot risikofaktorer som fremmer utilsiktet flytting, er det vanskelig å holde oppmerksomheten mot suksessfaktorer for stabile plasseringer. Backe-Hansen, Christiansen og Havik (2013) viser til at det samme behovet fortsatt er der og at det ville være viktig med en bredt anlagt studie av ulike typer fosterhjem. Barne- Likestillings og inkluderings Departementet fremhever likeledes at spørsmålet om stabilisering av barnets forhold i fosterhjemmet er påtrengende. Og at dette spesielt gjelder fosterbarn som skal ha sin oppvekst i fosterhjemmet, det vil si langtidsplasseringer (NOU 2000: 12).

Som vist er det vurdert å være behov for et større forskningsbidrag i forhold til temaet. Mitt masterprosjekt vil naturlig nok være avgrenset i denne sammenhengen,

men jeg anser likevel at denne oppgaven kan bidra til å rette fokus mot temaet og kanskje kunne belyse noen aspekter ved hva som fremmer stabilitet ved fosterhjems plasseringer.

3. Teoretisk for forståelse

Fenomenologi

I dette forskningsprosjektet har jeg tatt utgangspunkt i en fenomenologisk forståelse. Fenomenologi kan forstås som læren om det som viser seg, tingene slik som de viser seg, slik de fremstår for oss, slik de oppfattes av sansene (Johannesen, Tufte, Christoffersen 2010, 82). En fenomenologisk tilnærming betyr å utforske og beskrive menneskene og deres erfaringer og forståelse av et fenomen. Forskeren bestreber seg på å se meningen med et fenomen, handling eller ytring, sett gjennom en utvalgt gruppe menneskers utrykte erfaring. Når handling eller ytring tolkes forstår man at denne må ses i lys av den sammenheng det forekommer innenfor. Forskeren kan ikke forstå mening utenfor den sammenheng der mening skapes. Målet er å få økt innsikt i andres livsverden. I mitt prosjekt har jeg et ønske om å få økt innsikt i fosterforeldres opplevelser av forhold de mener henger sammen med deres mestring som fosterforeldre og i fosterbarns erfaringer som medlem i familien.

Familie

Det finnes mange familieformer, men kjernefamilien er et viktig begrep i vårt samfunn. Dette er selve grunnstammen innenfor vestlig kulturs organisering av menneskers liv. I mitt tilfeldige utvalg besto alle fosterfamiliene av to heterogene voksne og deres barn. Det er denne familieformen som har vært mitt utgangspunkt i undersøkelsen. Man tenker at familiens funksjon er å dekke individenes behov for tilhørighet, omsorg og ivaretagelse i et livsløp (Ellingsæter og Leira 2005, 18).

David Cheal har fokus på hva familiemedlemmer gjør sammen, hva de gjør for å støtte hverandre (Cheal 2002, 7). Oppgaven er slik han ser det; fysisk forsørgelse og oppfølging av medlemmene, ta opp i seg nye medlemmer gjennom nyskaping eller adopsjon, oppdragelse av barn, sosial kontroll av medlemmene, produksjon-distribusjon og bruk av varer og tjenester , opprettholdelse av motivasjon og moral gjennom kjærighet.

Tilknytningsteori

John Bowlby (1988) er den grunnleggende teoretikeren innen tilknytningsteori. Han mente at det å knytte nære emosjonelle bånd til sine omsorgsgivere er et universelt behov, ikke bare hos mennesket, men hos alle pattedyr. Barnet trenger den voksne som beskyttelse mot konkret ytre fare. Barnet bruker foreldre som en trygg base for utforsking og læring og et trygt sted å vende tilbake til når verden der ute oppleves skremmende og uhandterlig. I det nære samspillet lærer barnet spillereglene for kommunikasjon og samvær. Gjentatte samspill- og samværserfaringer setter seg som forventninger, ofte kalt indre arbeidsmodeller, av hvordan det er å være sammen med sine nære voksne (Broberg mfl 2008, 57). Forventningene er tendenser til å forstå og handle på bestemte måter, og er forankret både i barnets psykologi og nevrobiologiske konstitusjon (Stern 2007, 96). Tilknytningsmønstre påvirker barnets måte å være på, og antas å spille en vesentlig rolle i hvordan man agerer og reagerer i livets senere relasjoner. En oppvekst i utrygghet kunne gjøre at barnet årvåkent følger med det som skjer i familien, samtidig som det har en treghet eller motstand mot å akseptere eller lære av nye erfaringer fra trygg og sensitiv omsorg (Schofield & Beek 2006, 40).

En trygg base er et utgangspunkt for å vokse og lære. Fosterhjemmet skal ideelt sett bli en trygg base for det fosterbarnet som kanskje ikke har opplevd å ha det i sitt første hjem. Barnet trenger trygghet og stabile gode relasjonserfaringer som kan skape trygg tilknytning (Schofield og Beek 2006, 83).

Schofield og Beek omtaler betydningen av å fremme barnets følelse av å være et fullverdig medlem i fosterfamilien. En opplevelse av å være en del av familien og identifisere seg med denne, er viktig for at barnet skal utvikle en følelse av trygghet, stabilitet og langsiktighet innen fosterhjemmet (Schofield og Beek 2006, 248).

For fosterbarna kan det være avgjørende at de blir innlemmet i en ny familie om deres opprinnelsesfamilie ikke dekker nødvendige behov. At de blir en del av en ny familie, et hytt hushold, betyr likevel ikke at de ikke fortsatt regnes som eller regner seg selv som en del av opprinnelsesfamilien. Slik sett kan de være en del av to familier. Det avgjørende for barnet blir at det får sine grunnleggende behov og utviklingsstøtte dekket og hjelp til å avklare sin tilhørighet (Hertz 2009, 265).

Systemisk teori

Systemisk teori ble utviklet omkring 1920 av blant annet Ludvig von Bertalanffy (1968). Den er inspirert av ulike vitenskapsområder, men ikke minst biologisk økologi. Viktige grunnantakelser er at helheten er mer enn summen av delene. Individuer og familier forstås som deler i et større system som påvirker og påvirkes, gjensidig av hverandre (Hårtveit og Jensen 2004, 51). Teorien er gjennom årene utviklet i ulike retninger som bidrar til å forklare eller forstå menneskelige fenomener. Jeg vil her kort presentere noen familierapeutiske retninger, nettverksteori og Bronfenbrenners økologiske modell som alle har sitt utgangspunkt i systemisk teori.

Familieterapeutisk kunnskap

Familieterapien har på ulike måter vært opptatt av å forstå familiens fungering. Den teoretiske forståelsen med utgangspunkt i systemisk teori har fokus på feedback og sirkularitet og vektlegger betydningen av familierelasjoner for individenes vekst og utvikling. Strategisk famlieterapi slik vi kjenner den gjennom Salvador Minuchin, har et fokus på familiens indre oppbygning. Man er opptatt av familiens indre struktur; hierarki mellom foreldre og barn, roller, subsystemer og ulike former for grenser mellom sybstemene. Man tenker for eksempel at uklare grenser mellom foreldre og barn kan virke destabiliserende for familien som system, og for det enkelte familiemedlems utvikling og fungering (Nichols 2008, 183).

I Milano modellen som er en annen retning i familierapien, vil man forstå familien som et system med krefter som jobber både mot forandring og stabilitet (Hårtveit og Jensen 2004, 162). Hypoteser om god eller dårlig familiefungering relateres til temaer rundt mønstre i familiesystemet, løsrivelse og kontroll. Man vil ut fra en slik teoretisk forankring ha fokus på familiemedlemmenes samspill i ord og handling. Om et familiesystem skal opprettholdes og slik skape en stabil omsorgsbasis for sine familiemedlemmer over tid, vil med utgangspunkt i denne tenkningen blant annet avhenge av om systemet har fleksibilitet til å tilpasse seg og klare å innlemme nye medlemmer på en adekvat måte. Et viktig poeng er også om og hvordan systemet evner å omstille seg ved medlemmens endrede behov i ulike livsfaser. Eksempelvis vil omsorg for små barn kreve noe annet fra familiesystemet enn omsorgen for tenåringsbarn. I hvilken grad familiesystemet takler stress og klarer omstillinger

mellom ulike faser vil ut fra denne forståelsen kunne være avgjørende for om familien opprettholdes eller går i oppløsning (Hårtveit og Jensen 2008, 134).

Nettverksteori

Menneskers sosiale liv har stor betydning for individets og familiers fungering. Desto større og tettere nettverk, desto mer sosial kapital vil den enkelte familie ha tilgang på (Bø og Schiefloe 2007, 112). Ulike nettverksgrupper kan være slekt, venner, naboer eller arbeidskamerater. Disse kan hver for seg og i ulik grad være en ressurs og av stor betydning for familiers styrke, sosialisering og trygghet. Godt nettverk er viktig for familiers fungering i hverdagen, bidrar til å forebygge problemer og vil kunne bety mye i en vanskelig periode i familiers liv. Å kunne nyttiggjøre seg ressurser fra nettverket i forbindelse med sykdom, økonomiske eller andre problemer vil kunne være av avgjørende betydning for å komme seg gjennom situasjonen på en god måte og gjenopprette familiers stabilitet. Gjennom relasjon til andre kan familier få tilgang til hjelp og støtte, eller materiell bistand (Bø og Schiefloe 2007, 158).

Bronfenbrenners økologiske modell

Bronfenbrenners økologiske modell ble første gang introdusert i 1979. Modellen systematiserer et systemisk, økologisk og dynamisk perspektiv på menneskers utvikling gjennom livet. Modellen presenterer fem systemer: Mikro, Meso, Ekso, Makro og Tidssystemet (Gulbrandsen 2006, 5). Gulbrandsen definerer mikrosystemet slik; ”Et mønster av aktiviteter, sosiale roller og mellommenneskelige relasjoner. Et sted og en sammenheng der mennesker har direkte kontakt med hverandre. Aktiviteter, roller og mellommenneskelige relasjoner utgjør mikrosystemets byggesteiner” (Gulbrandsen 2006, sitert fra Bronfenbrenner 1994). Bronfenbrenner mener at en relasjon oppnås når en person i et miljø retter oppmerksomheten mot eller deltar i en annens aktiviteter. Dersom relasjonen er gjensidig mellom to personer oppstår det dyader, et system med to personer. Bronfenbrenner bruker begrepene proksimale prosesser eller nærhetsprosesser som et fenomen i slike dyader. I samsvar med kunnskap fra tilknytningsteorien ses nødvendigheten av at barnet inngår i prosesser med en eller flere personer som forplikter seg i forhold til barnets velbefinnende og utvikling gjennom livet. Personer som barnet kan utvikle et gjensidig emosjonelt forhold til (Gulbrandsen 2006, 55).

Et mesosystem omfatter forbindelsen mellom to eller flere miljøer som den utviklende personen deltar aktivt i, slik som for et barns vedkommende forbindelsen mellom hjem, skole, jevnaldrende i nabolaget (Gulbrandsen 2006, 58). Involveres en eller flere personer fra de ulike mikrosystemene kaller han det dobbel eller tredobbel direkteforbindelse (Gulbrandsen 2006, 59). I vår tids barneomsorg og utdanningssystem legges det vekt på å etablere og styrke mesosystemer i barns oppvekst. Gulbrandsen finner dette slik sett er ideologisk forankret i vår tids samfunn. Tilrettelegging av konferansetimer og foreldremøter, styrker kontakten hjem skole. Deltakelse i foreldregrupper, fritidsaktiviteter som skaper møtepunkter og samhandling er eksempler på skaping av mesosystemer med den underliggende ideen om at dette støtter barnets positive utvikling.

Eksosystem utgjøres av forbindelser og prosesser som finner sted mellom to eller flere miljøer der minst ett ikke har den utviklende person som deltaker, men som likevel indirekte påvirker prosesser i et miljø som omfatter fokuspersonen.” (Gulbrandsen 2006, 59). Bronfenbrenner trekker frem hvordan politiske beslutninger, samfunnsmessige tiltak og programmer som direkte berører barnet, familien eller de miljøene disse er en del av, kan kalles eksosystemer (Gulbrandsen 2006). Slik beslutning kan være økonomisk støtte eller rett til permisjon i forbindelse med å få fosterbarn.

Bronfenbrenners makrosystem forstås som det som ivaretar det kulturelle og økonomiske aspektet ved den økologiske modellen. ”Makrosystemet referer til de overenstemmelser vi finner i form og innhold i lavere ordens system på kultur og subkulturnivå. Sammen med ethvert trossystem eller ideologi som skaper grunnlag for slike overenstemmelser” (Gulbrandsen 2006, 62). Ifølge Bronfenbrenner gjennomsyrrer eller overrisler makrosystemet alle de øvrige systemers prosesser. Det kommer til uttrykk i dagliglivets begrunnelser og forklaringer, i sosiale forhandlinger om mening i gjensidig forventning og vurderinger, og i selvfølgeliggjorte væremåter og praksisformer. Det offentlige økonomiske rammer som kan avgjøre lønn, tilbud om barnehage, skolefritidsordning med mer vil også innvirke på familiers liv.

Bronfenbrenner nevner tre tidslinjer (Gulbrandsen 2006, 64). For det første en personlig tidslinje som går fra fødsel til død, personens bevegelser gjennom livet. Den

andre er den historiske tidslinje. Den setter fokuspersonen inn i historisk epoke der det personlige livsløp finner sted. Det er i netet vi intervjuer, observerer og analyserer. Politikerne fatter over tid nye beslutninger som påvirker vårt familieliv.

Den tredje tidslinje er en generasjonslinje. Fokuspersonen plasseres i forhold til forutgående og etterfølgende generasjoner. Her refereres både til personens plassering i slektens gang som barnebarn, barn og etter hvert mor eller far til eget barn eller som kohort. Det handler da ikke bare om historisk plassering, men kollektive erfaringer som bidrar til å forme en generasjons forståelse av verden og seg selv.

4. Metode

Forskningsdesign

Metode har blant annet av Steinar Kvale blitt beskrevet som veien til målet (Kvale og Brinkmann 2012, 99). Metode må velges ut fra hvordan man vurderer å best mulig få belyst eller fremskaffet mer kunnskap om det emnet man vil utforske. Jeg ønsket å gjøre et studie med utgangspunkt i en kvalitativ undersøkelse. En kvalitativ undersøkelse kan gjennomføres på mange ulike måter som gjennom observasjon, feltstudie, intervju av individer og grupper (Widerberg 2005, 16). Mitt tema med rammene av en masteroppgave ville slik jeg vurderte det best kunne bli belyst og gjennomført gjennom individuelle intervjuer. En samtale der infomanten har mulighet til å beskrive og utdype sine erfaringer om det levde livet i retroperspektiv. Jeg besluttet at jeg ville benytte individuelle semistrukturerte intervjuer med på forhånd utarbeidede intervjuguider. En for fosterforeldre og en for fosterbarn (Vedlegg 3A og 3B). Dette er en hjelp til å holde struktur og fokus på noen temaer for på den måten å best innhente informasjon som belyser problemstillingen. Samtidig er en intervjuguide en åpen liste med spørsmål eller temaer som ikke må følges stringent og kan således tilpasses intervjusituasjonen og den enkelte infomant.

Gjennom å benytte en narrativ form på intervjuet kunne "omsorgshistorien" fortelles langs en tidslinje fra barnet flyttet inn frem til voksen alder (Kvale og Brinkmann 2012, 165). Som knagger eller stoppunkter underveis så jeg det som naturlig å bruke overganger, som kan markere historier av spesiell betydning slik som overgang fra barnehage til skole og så videre. I ettertid kan man se valg, vurderinger, handling eller

annet som kanskje kan ha hatt betydning for at historien ble slik som den ble. Som forsker er jeg en medskaper til den historien som kommer. Med det menes at jeg selv med min forforståelse, kunnskap og erfaring gjennom samtale spørsmålsstilling vil punktere og bidra til at noen historier kommer frem mens kanskje andre historier tilsløres. Dette kan være bevisst eller ubevisst (Kvale og Brinkmann 2012, 152).

Utvalget ble valgt avgrenset til fem fosterfamilier. Ved å intervjuer fosterforeldre og fosterbarn hver for seg ville dette bli totalt ti intervjuer. Antallet anså jeg ligge i øvre grense for hva som var mulig innenfor rammen av mitt masterprosjekt, men også et rimelig stort antall for å belyse min problemstilling sett fra forskningspraksis i tilsvarende forskningsprosjekter (Johannessen, Tufte, Christoffersen 2010, 104).

Gjennomføring av prosjektet

Som ansatt i statens barnevern har jeg tilgang på informasjon om mulige fosterforeldre. Jeg ba om godkjenning for prosjektet fra min daglige leder samt bistand fra leder ved fosterhjemstjenesten ved samme kontor, til utvelgelse og formidling av informasjon om undersøkelsen til aktuelle informanter. Undersøkelsen er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), (Vedlegg 1). Det ble i kommunikasjon med NSD forut for godkjenningen vurdert som viktig å ha fokus på tredjemanns perspektivet. Fokuset her var at det ville kunne fremkomme sensitiv informasjon om biologiske foreldre. Det har ikke vært min intensjon å fremskaffe informasjon om biologisk familie og deres liv. Fosterbarnas historie med biologisk familie har derfor ikke blitt spurt om i intervjuene med unntak av hyppighet av samvær og organiseringen av disse, som jeg fikk godkjenning til. Fokuset mitt i denne undersøkelsen har vært på fosterforeldrene og hva eller hvordan de har bidratt for at eventuell kontakt med biologisk familie har fungert godt. Øvrige kriterer fra NSD gjelder vanlige forutsetninger for oppbevaring av data, anonymisering og sletting av samme ved prosjektets slutt.

Rekruttering av informanter

Bufetat har registrert informasjon om fosterforeldre som har blitt rekruttert og fått opplæring. Det skal fremkomme om og i hvilken periode de har hatt barn plassert hos seg. I registreringen fremkommer ikke navn på barnet, men fødselsdato. Ikke alle registreringer om plasseringer er nøyaktige. Plasseringer kan være avsluttet etter

beslutning fra kommunen uten at dette er meldt og registrert hos Bufetat. To av familiene ble kontaktet ut fra leder i fosterhjemstjenesten sin kjennskap til disse som mulige aktuelle familier. Resterende ble funnet frem til av leder i fosterhjemstjenesten gjennom manuell gjennomgang av lister der det ble søkt etter registreringer som ville kunne bety at de var i målgruppen for min undersøkelse. Mulige aktuelle fosterforeldre ble kontaktet på telefon av leder i fosterhjemstjenesten eller meg selv for derigjennom å endelig avklare om registrering var riktig. Det vil si om de hadde hatt barn som hadde bodd i aktuell periode. Det ble gitt en kort presentasjon om bakgrunnen for å ta kontakt, men ikke stilt noen spørsmål om fosterforeldrene eller fosterbarna ut over å få bekreftet at de fylte kriteriene for undersøkelsen. De som var aktuelle ble tilsendt informasjonbrev (Vedlegg 2). Fosterforeldrene tok selv kontakt tilbake på telefon. De som var positive til å delta ble spurt om hjelp til å formidle informasjon om prosjektet til sine tidligere fosterbarn. Da både fosterforeldre og fosterbarn fra samme fosterfamilie hadde sagt seg positive til å delta ble det gjort avtale med disse om intervju. I tillegg til det muntlige ble skriftlig samtykke innhentet fra samtlige informater før intervjuene ble gjennomført.

Proessen med å fremskaffe informanter tok tid. Noen fosterforeldre som ble kontaktet ønsket å delta, men var forhindret grunnet sykdom. Noen tidligere fosterbarn meldte via fosterforeldrene at de ikke ønsket å delta da de nå anså seg som “ferdig” med denne delen av sitt liv og ønsket å legge fosterhjemshistorien bak seg. Dermed måtte også fosterforeldre droppes som informanter og nye kontaktes. Jeg fikk avtalt intervju med fem tidligere fosterbarn og deres fosterforeldre som planlagt. Av fosterforeldrene stilte begge partnere til tre av intervjuene. To av fostermødrene gjennomførte intervjuet alene. Dette var etter deres eget valg.

Intervjuene

Johannessen, Tufte og Christoffersen skriver om hvordan valg av sted kan påvirke intervjuets kvalitet og at det er viktig å legge tilrette for valg med tanke på sted for intervju (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 142). Jeg var opptatt av at informantene selv måtte velge det som var mest praktisk for dem, og hvor de ville føle seg mest mulig komfortable. Da det kunne fremkomme personlige og til dels sensitive opplysninger mente jeg det var viktig at intervjuene ble gjennomført på et sted hvor utenforstående ikke kunne lytte til samtalen, noe som feks ville vært mulig på en kafe.

I utgangspunktet ønsket jeg å intervjuere fosterforeldrene og fosterbarna hver for seg. Dette for at de skulle kunne føle seg friere når de snakket. For meg ble det også lettere å håndtere informasjonen som kom frem enn om de skulle hatt et felles intervju. Det ble valgt ulike løsninger fra informantenes side. Tre av intervjuene med fosterforeldrene ble gjennomført hjemme i deres stue. En fostermor ble intervjuet på mitt kontor. En siste fostermor og et fosterbarn ble intervjuet hjemme i fosterbarnets leilighet. To andre fosterbarn ble intervjuet hjemme hos sine fosterforeldrene. De to siste ble intervjuet på ulike kontorer knyttet til mitt arbeidssted.

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd. Dette var informantene informert om og hadde samtykket til i forkant. Teknisk fungerte dette bra. Intervjusituasjonene opplevdes for meg som i hovedsak rolige og fokuserte. Unntaket var ett intervju som ble gjennomført hjemme hos familien og hvor det var flere avbrudd med yngre barn som ringte på døren for å selge lodd eller kamerater til småsøsken som ville leke. Familiens nye hvalp pep stadig og måtte gis tid og omsorg under intervjuet. Vi løste dette med å ta pauser og at jeg måtte bidra med å spore tilbake til hvor vi var i historien.

Jeg brukte noe tid innledningsvis på å si litt om meg selv, om prosjektet mitt. Vi snakket løst og fast om familien og nærmiljøet deres. Vi snakket om tema for intervjuet og selve gjennomføringen med fokus på at jeg ønsket at de skulle føle seg frie til å snakke om det som var viktig for dem. Jeg introduserte intervjuguiden mer som et hjelpemiddel, noen knagger å henge historien på. Samtlige av informantene ville gjerne ha en kopi av intervjuguiden foran seg og gav uttrykk for at det var en hjelp til å hente opp igjen historiene fra sin hukommelse. Under intervjuet la jeg merke til at vi frigjorde oss fra guiden.

Førende for min intervjuprosess ble Kvale og Brinkmann (2012) som skriver om hvordan man kan utforske og belyse et tema sammen. Det var dialogen, samspillet mellom oss som brakte oss fremover i samtalen. Gjennom å spørre og ytterligere utforske fortellingene forsøkte jeg å øke min egen forståelse for historien samt bidra til at informanten kunne få presisert eller tydeliggjort sine erfaringer (Kvale og Brinkmann 2012, 37). På denne måten fikk jeg kontinuerlig analysert informasjon

underveis og sjekket ut forståelse. Gjennom utforskning kunne jeg få bekreftelser eller avkreftelser på hva de egentlig mente. Det ble også en mulighet for ytterligere refleksjon både hos dem og meg. Selv om vi var innom de relevante temaene så viste fortellingene ulik vei og retning. Jeg var bevisst på å lede informantene tilbake til mitt hovedtema om samtalen gikk i en helt annen retning. Naturlig nok kom det opp relaterte temaer som vi også kunne ha snakket videre om, men som jeg måtte passe på ikke ble for dominerende ut fra mine egne rammer og behov.

Informantene var ulike i måten å formidle seg på. Noen var ordrike, reflekterte og hadde spontant mye de ønsket å fortelle. Andre var mindre verbale og måtte i større grad bruke tid til ettertanke eller hjelpes frem med sin historie ved at jeg stilte flere spørsmål. De fleste intervjuene varte rundt en time, men med variasjon fra førti minutter opp til halvannen time. Jeg lot alle bruke den tiden jeg opplevde at de trengte og var bevisst på at vi fikk avrundet samtalen på en god måte ved å la dem selv få muligheten til å oppsummere, gjenta eller fremheve noen viktige punkter i sin fortelling. I noen tilfeller hvor de fant dette vanskelig prøvde jeg å oppsummere noen av de viktigste punktene jeg opplevde at de hadde formidlet og ba om en tilbakemelding på min forståelse. Jeg la også vekt på at alle avslutningsvis fikk mulighet til å tilføye noe eller utdype noe. Kvale kaller dette for debriefing (Kvale og Brinkmann 2012, 142).

En utfordring jeg møtte i intervjusituasjonen var min egen historie som terapeut. Det opplevdes som en ressurs å ha lang erfaring og kompetanse om tema og samtalekompetanse generelt. Noen ganger kom det opp temaer som berørte både informantene og meg selv og hvor jeg noen ganger tenkte at her hadde det vært fint å kunne gå videre i en samtale med et annet, nettopp terapeutisk utgangspunkt. Det slo meg at deltakere fra samme familie i en annen kontekst kunne hatt nytte av å høre og dele hverandres historier. Dette både for å få gode tilbakemeldinger og sette ord på noe av det usagte som kunne ha bidratt til å styrke relasjonene ytterligere, nå som alle er voksne. En positiv bieffekt av intervjuene som flere av informantene gav meg var en bekreftelse på at de fikk mulighet og anledning til å reflektere over seg selv og sine egne erfaringer på en ny måte (Kvale og Brinkmann 2012, 51).

Transkribering

Etter at alle intervjuene var gjennomført transkriberte jeg intervjuene. Intervjuene ble gjennomgått to ganger for å renskrive alt. Personene i teksten ble anonymisert ved at jeg valgte å skrive alt på bokmål samt endre navn på personer og steder. Underveis i transkribering tok jeg små notater og merket meg temaer som gikk igjen og formuleringer som belyste min problemstilling mer direkte. Den andre gjennomgangen gav meg enda mer informasjon enn den første fordi jeg da var mindre konsentrert om selve skrivingen og hadde bedre forutsetning for å ta inn detaljene i fortellingene. Min største utfordring var å renskive intervjuene hvor jeg hadde to fosterforeldre i samme intervju. Det hendte noen ganger at de snakket i munnen på hverandre eller avbrøt hverandre midt i setninger. Kvale og Brinkmann skriver om at transkriberingen er å omsette, fra en form til en annen (Kvale og Brinkmann 2012, 253). De transkriberte intervjuene ble en noe redusert utgave av det levende intervjuet. Jeg opplevde det nyttig å forholde meg til teksten i etterkant og var fornøyd med at jeg selv både utførte intervjuene og transkriberingen. Det gjør teksten mer levende for meg at jeg fortsatt kan holde stemmene, dialekten, følelsesuttrykkene, atmosfæren i rommet oppe i mitt indre også i slutføringen av undersøkelsen.

Analyse av materialet

Som et overordnet utgangspunkt for mitt analysearbeid har jeg brukt en fenomenologisk analysemodell slik den er beskrevet av Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010, 173). Denne modellen tar utgangspunkt i fire faser. Disse er; skaffe seg et helhetsinntrykk og sammenfatning av meningsinnholdet, deretter koding eller kategorisering av tekstavsnitt, kondensering eller fortetting av teksten. Avslutningsvis en sammenfatning av materialet, for å utforme nye begreper og beskrivelser.

Analysen startet i intervjusettingen, og fortsatte under og etter transkriberingen (Kvale og Brinkmann 2012, 226). Jeg satte innledningsvis de temaene som jeg oppfattet ble formidlet som punkter ned på et papir. Her kom jeg frem til over 20 ulike temaer som var formidlet. Jeg måtte i etterkant rydde i disse temaene, abstrahere informasjonen, gå bak uttrykkene. Noen opplevdes å være overlappende kategorier. Noen temaer fikk nye label. Jeg endte opp med å sortere meg frem til 13 temaer som tok opp i seg de ulike perspektivene som var formidlet.

Med utgangspunkt i disse temaene gikk jeg på nytt gjennom hvert intervju og brukte ulike fargekoder for å finne frem sitater i teksten som sa noe om ulike temaer. Noen sitater kunne plasseres under flere kategorier (Kvale og Brinkmann 2012, 206). Min kategorisering ble gjort manuelt ved gjennomgang av alle intervjuene og bruk av fargevalg fra tekstbehandlingsprogrammet. Avslutningsvis ble sitater som kunne si noe om samme kategori samlet. Dette gav meg et konkret utgangspunkt og en rikholdig tematisert tekst å jobbe videre med. Teksten ble etterhvert benyttet til meningsfortetning som gjorde det mulig å presentere funnene i selve oppgaven (Kvale og Brinkmann 2012, 212).

I den avsluttende kategoriseringen ønsket jeg å sortere temaene i henhold til Bronfenbrennes økologiske modell. Informantenes fortellinger viste seg i hovedsak å kunne knyttes til interaksjonene i mikro- og meso systemene. At det er her de tykkeste historiene blir fortalt finner jeg naturlig ut fra at det er på disse nivåene individene mest direkte har opplevd samhandlingens betydning i hverdagslivet. Resultatene henger sannsynligvis også sammen med at det var disse nivåene jeg som forsker hadde fokusert på i utarbeidelse av mine intervjuguider og hvor jeg som fagperson oftest blir berørt i min kliniske hverdag. De andre systemene er likevel omtalt i teoridelen da jeg finner det viktig å ha denne kunnskapen med som et bakteppe og burde blitt utforsket i et annet og større studie. Faktorer relatert til disse systemene som økonomiske forhold, pensjonsordninger, samfunnets verdsettelse av omsorgsarbeid med mer, vil naturlig nok også ha betydning for familiers mulighet og ønske om å inkludere og gi omsorg til fosterbarn over tid. Noen få enkeltstående fortellinger har så vidt nærmet seg disse tema uten at det ble utdypet i intervjuene og derfor ikke kan konkluderes som funn her.

Verifisering

Med verifisering menes om de resultatene som fremkommer anses for å være generaliserbare, pålitelige og valide (Kvale og Brinkmann 2012, 118). Kvale og Brinkmann skriver om hvordan kvaliteteten på resultatet av forskning avhenger av alle faser av prosjektet (Kvale og Brinkmann 2012, 253). Fra tematisering, planlegging, intervjuing og transkribering, analyse og rapportering, har det derfor vært viktig for meg å utføre prosjektet på en så grundig måte som mulig med bistand fra

erfaren forsker som veileder, finne forankring i gjeldende teori og egen faglig erfaring og kompetanse. Validitet og pålitelighet blir som Kvale og Brinkmann skriver om mer et spørsmål om kvaliteten på jobben som gjøres av forskeren ikke hva som er sant (Kvale og Brinkmann 2012, 251).

Generaliserbarhet handler om resultater kan overføres fra en situasjon til en annen (Kvale og Brinkmann 2012, 323). For å komme frem til mest mulig generaliserbare resultater var jeg opptatt av å se på hvordan informantene belyste tema på ulike måter. Gjennom ti intervjuer har jeg fått tilgang på noen subjektive fortellinger om erfaringer fra hverdagslivet i fosterhjem. Ved å se disse fortellingene i lys av hverandre og deretter i lys av tidligere forskning og teori, har jeg trukket noen konklusjoner som jeg mener kan ha overføringsverdi til andre i lignende situasjoner.

Som forsker med en kvalitativ tilnærming er jeg ikke ute etter å finne sannheten, men det blir likevel viktig å forsøke å formidle mine informanternes erfaringer på en mest mulig respektfull og troverdig måte. For at jeg gjennom analysen skulle komme frem til mest mulig generaliserbare, pålitelige og valide resultater, har jeg hele tiden vært reflektert og kritisk til eget arbeid. Jeg har prøvd i min presentasjon av forskningprosjektet å gi leseren et best mulig innblikk i konteksten for min samhandling med informanternes og presentere empirisk data og tolkning av disse på en mest mulig tydelig og nøyaktig måte.

Forskningsetiske spørsmål

Johannesen, Tufte og Christoffersen trekker frem tre viktige hensyn en forsker må tenke igjennom. Dette omhandler informanternes rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv og forskerens ansvar for å unngå skade (Johannesen, Tufte og Christoffersen 2010, 91). Alle mine informanter har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om studiet og gitt sitt skriftlige samtykke til deltakelse. De er gjort oppmerksom på sin rett til å trekke seg når som helst. De er informert om min taushetsplikt og at informasjon vil bli anonymisert i oppgaven. I innsamling av data gitt av andre mennesker må disse behandles på en forsvarlig måte. Dette har blitt gjort i tråd med krav i godkjenning fra NSD. Lydbåndopptak har blitt lagret nedlåst og ingen andre enn meg har hatt tilgang på disse. De transkriberte

intervjuene er anonymisert og ingen andre enn min veileder ved høgskolen har hatt innsyn i disse tekstene.

Jeg har vært opptatt av at anonymisering i størst mulig grad skal skje slik at informantene ikke skal bli gjenkjent i private eller faglige miljøer. Fosterbarna og fosterforeldre fra samme hjem har gitt gjensidig samtykke til å fortelle sine historier. Informasjon er likevel anonymisert slik at sitater og uttalelser i minst mulig grad skal kunne gjenkjennes også av personer innen samme husholdning uten at innholdet i informasjonen går tapt. I fremstillingen av funn har jeg ut fra dette valgt å ikke knytte enkeltpersoners navn til sitat. Mitt perspektiv gjorde det mindre sårbart slik jeg ser det. Fokus var på historiene om det som hadde fungert. Slik sett kom det kanskje frem færre av de negative og mulig mer mer sårbare historiene om enkeltmennesker.

I min undersøkelse har jeg valgt å intervju voksne. Det ble vurdert at disse var i stand til å ta ansvar for den informasjonen de delte og at de ville sette grenser for seg selv om noe ble for privat. Som forsker har jeg likevel i hele prosessen vært bevisst på å ikke å avsløre sensitive informasjon eller gjengi historier som kan fremstå som gjenkjennbare, krenkende eller sårende for de det gjelder. Et hensyn jeg har hatt spesielt fokus på er tredjemannsproblematikk. Informantene har ikke bare snakket om seg selv men også om egne biologiske barn, mennesker i nettverket og fosterbarnas biologisk familie (Johannesen, Tufte og Christoffersen 2010, 92). Det har vært viktig for meg å sette grenser i intervjusituasjonen, være nøye på å holde fokus på tema i størst mulig grad. Ut fra kunnskap om at forskning kan få konsekvenser for andre mennesker har jeg derfor tilstrebet å ha en høy etiske standard på mitt arbeid (Kvale og Brinkmann 2012, 91).

5. Presentasjon av informantene

Informantene er et tilfeldig utvalg av fem fosterfamilier. En familie er bosatt i storbyen, to familier bor i mindre bygdekommuner, to familier bor i mindre småbyer eller tettbygde strøk. Alle har hatt kontakt med fosterforeldres respektive familier på hver side. Fire av familiene har bodd med tilgang på slekt, storfamilie i eget lokalmiljø og har hatt tett samhold med disse. To av fosterforeldrene har høgskoleutdanning. Flere jobber innen omsorgsykker, i helse og sosialsektoren som

ufaglært eller faglært. Andre har praktiske yrker som bonde eller håndtverker. De fleste fostermødrene har hatt kortere eller lengre perioder hvor de har vært hjemmeværende i barnas oppvekst. Fire av fosterfedrene har hatt skift eller turnusarbeid, eller på annen måte vært i en arbeidssituasjon med noe fleksibilitet i arbeidstid da barna var yngre. Alle familiene har bestått av to voksne i barnas oppvekst. To familier hadde biologiske barn ved plassering, en familie har fått biologiske barn senere. To av familiene har ikke hatt egne biologiske barn, men har hatt omsorg for ytterligere ett fosterbarn som flyttet in på et senere tidspunkt. Fire av fem barn har hatt biologiske søsken som de ikke har bodd sammen med. Alle barna har hatt regelmessig kontakt med biologisk familie, herunder foreldre, søsken, samt noen besteforeldre, tanter og onkler, i oppveksten. Ett av barna var i slekt med fosterfar, men hadde ikke hatt mye kontakt med fosterhjemmet før plassering. Ett av barna hadde annen etnisk bakgrunn. Alle fosterforeldrene er etnisk norske.

Fosterbarna i utvalget er en sammensatt gruppe, tre jenter og to gutter. Fire er i dag i alderen 20-25 år. En er noe over tretti år. Alle hadde hatt minst en annen plassering etter at de flyttet fra biologisk familie før de kom til dette fosterhjemmet. Alle barna viste i sin atferd utrygghet den første tiden, noe som kom til uttrykk blant annet gjennom vansker som innsovning og sengevæting. Et barn hadde større konsentrasjons og samspillsproblemer med andre barn og fikk diagnosen Adhd ved tiårsalder. En hadde nesten ikke utviklet språk ved to-tre års alder og fikk logopedhjelp i flere år. To av barna fikk omfattende psykiske vansker og atferdsproblemer i ungdomstiden som selvskading og vagabondering. Selv om det for noen har vært turbulente perioder i oppveksten og også som unge voksne klarer alle barna seg godt i dag. De er i gang med eget liv, innbefattet utdanning eller arbeid. Alle omtaler og regner fosterfamilien fortsatt som familien sin.

Familien Karlsen

Informanter: Berit, Einar og Frank. Berit og Einar har sønnene Frank og Even. Familien bor i et rekkehusområde i geografisk nærhet til småbyen. Fosterforeldrene var et etablert par og ufrivillig barnløse, da de fikk Frank som sitt første fosterbarn. Even kom senere som fosterbarn til familien. Familien har prioritert å reise mye og brukt feriene til lange utenlandsturer. Frank bor fortsatt hjemme. Han er i ferd med å avslutte læretid på et verksted. Han og fosterforeldrene har sett på en mulig leilighet i

nabolaget som han kanskje kan kjøpe med støtte fra fosterforeldren, og flytte inn i etter hvert som han får bedre inntekt.

Familien Danielsen

Informanter: Knut, Kari og Siri. Knut og Kari hadde fire biologiske barn da de bestemte seg for å bli fosterforeldre. Kun det yngste barnet i tenårene bodde hjemme da de ble fosterforeldre for Siri og søsteren. Knut og Kari har mye familie i bygda der de bor som de har hatt mye omgang med. Siri er student og har flyttet hjemmefra, men bruker fortsatt hjemmet som en base innimellom flyttinger og i ferier. Mye av familiens sosiale liv har vært knyttet til livet på gården, familien og nærmiljøet.

Familien Olsen

Informanter: Laila, Tor og Rasmus. Laila og Tor har tre gutter; Rasmus, Karl og Ari. Paret var rundt tretti år gamle og hadde vært etablert et par år, hadde ingen egne barn, da de ble fosterforeldre. Familien har vært bosatt i en større landkommune. Familiens første barn Rasmus, som er min informant, var familiens første barn. Familien fikk to biologiske barn etter at Rasmus flyttet inn. Familien har hatt et aktivt sosialt liv med venner og familie i nærmiljøet og mange turer til hytter på fjellet. Rasmus er i dag fagutdannet. Han har fast jobb og er etablert med egen familie. Laila og Tor har jevnlig kontakt med Rasmus og familien på telefon og ved besøk.

Familien Hansen

Informanter: Karin og Rakel. Paret Karin og Sander har tre barn. De hadde to biologiske barn, Mats og Aksel, i barneskolealder da de ble fosterforeldre for Rakel. Familien har vært bosatt i en drabantby i en større by. Karin og Sander hadde lenge hatt tanken om å bli fosterforeldre og var kurset for dette. Familien Hansen har vært en aktiv familie i lokalmiljøet. Rakel har etter videregående skole vært i jobb og bodd for seg selv. Da hun nå bor på en annen kant av landet kommer hun bare hjem til Karin og Sander på ferier, men de snakkes oftere på telefon.

Familien Belson

Informanter: Edith og Kaia. Familien Belson består av Edith, Åke og deres to fosterbarn, datteren Kaia og sønnen Atle. Edith og Åke var barnløse da de bestemte seg for å bli fosterforeldre. Kaia kom først, deretter Atle noen år senere. Familien bor

i en landkommune. De har vært mye på turer med båt på sjøen, til fots i skog og mark. Kaia har delvis gjennomført videregående skole og bor i dag i egen leilighet. Edith og Åke ble separert da Kaia var i slutten av tenårene. Kaia bor geografisk nært Edith og Åke og har i dag fortsatt hyppig kontakt med fosterforeldrene gjennom besøk og mottar praktisk hjelp for eksempel ved flyttinger.

6. Funn og drøfting

Bronfenbrenners mikro- og meso systemer er som et resultat av analysen brukt som overordnet kategorisering i denne delen. Funnene er forøvrig forsøkt belyst ved hjelp av systemteori og tilknytningsteori samt tidligere presentert forskning om tema. I presentasjonen av funn brukes sitater slik de direkte er fremkommet i informantenes fortellinger. ”Informant-fosterforeldrene” benevnes som fosterforeldre, fostermor eller fosterfar. De tidligere fosterbarna velger jeg i denne delen å referere til som ”ungdommene”. De er ikke lenger fosterbarn, men unge selvstendige voksne. For meg ble det i denne konteksten likevel naturlig å bruke ”ungdommer” da jeg har sett de i relasjon til sine eldre fosterforeldre. Siden barna var relativt små da de ble plassert er det få konkrete minner ungdommene har om den første tiden i fosterhjemmet, men har desto flere erindringer om resten av oppveksten.

Faktorer av betydning i mikrosystemene

Etablering av kontakt og trygghet

Samtlige fosterforeldre forteller om spenning og glede, men også usikkerhet i møte med det nye barnet. De har behov for å være aktivt utforskende overfor barnet og fleksible i forhold til sine egne liv den første tiden. Alle gir uttrykk for å like barnet ganske spontant. At barnet var ”nydelig” å se til, eller ”lett å like”. Mange opplevde at barnet aktivt søkte dem og at de opplevde ønsket om å ta vare på, være god mot barnet ganske umiddelbart. De måtte likevel bruke mye og lang tid til å bli kjent med hverandre. Fosterforeldrene har lagt vekt på å lese og tolke barnets signaler. Dette var ikke alltid like lett. Jeg finner at fosterforeldrene beskriver behovet for og viktigheten av å se hva som ligger ”bak” hva barnet faktisk viser. Jeg forstår fortellingene som at de i utgangspunktet er gode til og videre underveis utvikler sin egen mentaliserende evne i møte med barnet (Broberg mfl. 2008, 202). Fosterforeldrene formidler en genuin interesse for og omsorg for barn. De har hatt et reelt ønske om å være sammen

med, bli kjent med og gjøre det nye barnet til sitt eget og til en del av sin familie. Dette har krevd fleksibilitet og raushet. Noen har hatt barn som har fått sove i fosterforeldrenes seng delvis hver natt det første året. En fostermor forteller om hvordan hun og mannen jobbet for å trygge sitt urolige fosterbarn:

”Det var voldsomme reaksjoner den første tiden ..husker jeg det var mareritt sengevæting(...) jeg ble så redd fordi at hun fremsto nesten som et monster, hun var våken, hun sov ikke(...) hun forandret seg.. jeg husker at i begynnelsen så reagerte jeg med sinne fordi jeg ble jo så redd, men det var å komme seg ut av denne situasjonen, og vi byttet på, gikk ut og inn mannen min og jeg(...) satt der og satt der”

Viktigheten av å bruke tid, trygge, vise nærhet og kjærlighet gjentakende ganger, snakker fosterforeldrene mye om. Det er viktig å forsikre barnet gjentakende ganger om at de er der når det våkner om natta. Flere har erfaring om at det er viktig å vise barnet gjennom konkret handling. Eksempelvis at det er nok melk i kjøleskapet. Forsikre dem om at blir det tomt så kommer det ny:

”men det gikk seg sakte til på en måte ..litt etter hvert..så etter .. hun var redd for ikke å få nok mat ... hadde ikke fått så mye mat .hun satt og spiste og så sa hun sannn...ikke ta alt... ikke ta alt.. men så tok vi alt da noen ganger.... så viste vi at da gikk vi til butikken og kjøpte mer.. da handla vi på nytt igjen og da hjalp det da..når man tok all melken da var hun veldig redd for det ...og gikk vi og kjøpte ny melk, da skjønte hun at det ikke var så farlig ..man kunne kjøpe ny.. hadde mere liksom”

Fosterforeldrene forteller hvordan de ble kjent med hverandre gjennom å være opptatt av og gjøre ting sammen med barnet. Det uttrykkes en forståelse av at det er viktig å vise at man bryr seg og at dette vises fysisk gjennom å ta på, gi en klem, sitt på fanget og bruke tid på gode stunder som å lese bøker sammen. Dette er å forstå som etablering av dyader slik det er tidligere beskrevet i Bronfenbrenners utviklingsmodell (Gulbrandsen 2006, 55). Etablering av slike dyader gjennom gjensidige samspillsituasjoner er selve grunnlaget for å etablere kontakt og muliggjøre trygg tilknytning. Tilknytningsterorien forklarer hvordan barns omsorgserfaringer de første leveårene kan få stor betydning for hvordan man inngår i relasjoner senere i livet. Fosterbarna har omsorgssvikerfaringer med seg fra før de kommer til fosterhjemmet som preger deres møte med nye mennesker (Broberg m.flere 2008, 140). For fosterforeldrene kan det by på ekstra utfordringer. Målet blir å gi barna nye erfaringer om at de kan få sine behov dekket og at voksne er til å stole på. Gjennom dette kan de muliggjøre en trygg tilknytning (Hertz 2009, 286). Vi ser at fosterforeldrene nettopp gjennom tilrettelegging av nære samspillssituasjoner har jobbet for å oppnå en slik

trygghet. Hvilket tilknytningsmønster barna har etablert er med utgangspunkt i denne undersøkelsen ikke mulig å svare på. Det ungdommene forteller mye om er at de i oppveksten opplevde å bli møtt på en god og respektfull måte og at de hadde tillit til at de ble sett og hørt av de voksne i familien. Fosterforeldrene og fosterbarna har gjensidig knyttet seg til hverandre på en måte som må anses å ha virket utviklingsfremmende og bidratt til stabil oppvekst for barnet i familien.

Bare ett av fosterbarna husker innflyttingen i fosterhjemmet. Denne ungdommen beskriver fosterhjemmet som et godt sted å komme til. Det var en opplevelse av raushet og omsorg som gjorde at hun raskt følte seg velkommen og ønsket. De andre var for små til å huske, men deres fortellinger om den første tiden er en videreformidling av gode historier de selv har blitt fortalt av fosterforeldrene. En ungdom forteller:

”Så hadde jeg visst tatt tak i beinet på fostermoren min og sagt at hun var mammaen min”

Historiene oppfattes å ha bidratt til å styrke relasjonen til fosterforeldrene gjennom at barna har fått bekreftet at de var likt og ønsket i familien helt fra starten av.

Skape tilhørighet

Samtlige fosterforeldre har lagt vekt på at fosterbarnet de har tatt til seg skulle bli behandlet og føle seg som en del av familien. Selv om noen av barna i perioder har blitt sterkt påminnet av sin biologiske familie om hvem som er deres ”egentlige” familie mener infomantene at fosterforeldrenes innstilling, konkrete handlinger og språkbruk hatt betydning for at tilhørighet har kunnet skje. En fosterfar sier:

”det her at hun behandles som hun er vår. for å si det sånn ...på lik linje med de andre barna våre, det tror jeg er vesentlig..”

Ungdommene formidler på ulike måter hvordan de har erfart at dette har kommet til uttrykk hos sine fosterforeldrene. Dette er noe alle på ulike måter har satt ord på som svært viktig:

” alle har jo vært veldig velkomne, så det har jo .. vet ikke jeg .. det kan rett og slett være at de har oppført seg helt normalt .. det har aldri vært noe sånn .. der er hun fosterdatteren liksom ... det har bare vært helt normalt ..til tider så føler jeg at dette har vært den ekte familien min.... at det aldri har vært noen fosterfamilie.. føles veldig naturlig ..”

Det å ikke bruke fosterbarn, men for eksempel datter er noe flere har påpekt som viktig. Ord eller benevnelser er med på å definere. Bruk av datter, sønn eller vårt barn gir et signal om at du er en del av, du tilhører denne familien på ordentlig. To ungdommer sier:

”Ja de har alltid liksom sagt at jeg har vært datteren deres da ..på spøk sier de at jeg ligner på broren min som ikke er biologisk fordi han også har svart hår..”

”Ikke snakket om meg som min fosterdatter ...de kunne gjort det også ...dette er mine sønner og dette er min fosterdatter så da ble det ..på en måte som at du setter en tittel ...på en måte ...da blir du fosterbarn da ...mye bedre å si datter da blir du som et eget barn da....”

Med kunnskap om kjernefamiliens funksjon og betydning i vårt samfunn kan vi forstå betydningen av å skape og oppleve tilhørighet til en familie. Når familien er den som stiller opp for deg, ivaretar dine behov og beskytter deg mot utenforliggende farer, blir det viktig å tilhøre en slik institusjon (Cheal 2002, 38). Når biologien ikke kan definere tilhørigheten finner jeg ut fra fortellingene at de andre familiemedlemmenes handlinger og språklige begreper bidrar til å skape opplevelsen av tilhørighet.

Fra sosialkonstruksjonismen finner vi en forståelse av at virkeligheten formidles gjennom språket. Symbolske ord som bruk av mor eller datter kan bidra til å definere en relasjon ut fra det symbol som kulturen tillegger ordet. ”Språket representerer ikke virkeligheten, det er virkeligheten” (Gulbrandsen 2006, 309). Når fosterfamilien har lyktes med å innlemme fosterbarnet på denne måten synes det å være nyttig for fosterbarna. Det gir en visshet og en opplevelse om at de en del av et fellesskap og som igjen gir trygghet.

En fostermor forteller om hennes opplevelse av at det å etablere sikker tilhørighet og trygghet for barnet tar tid. Dette er således noe de har måttet jobbet kontinuerlig med over år. Fosterbarnet som da var snart ti år gammel gav uttrykk for usikkerhet rundt egen situasjon da det skulle komme et nytt barn i familien. Fostermor forteller:

”(barnet uttrykte) Hva skjer med meg nå altså.. og det var syv år etter ar han hadde flytta inn hit..da fikk jeg en slik aha opplevelse av hvor lang tid det tar å bli trygg altså.. Det var veldig veldig sterkt å høre ham si det .. se den tvilen..(...) Da ble det mye på fanget ...nærhet.. han kom først ...han skulle være hos oss..bestandig og det var han vi hadde kjent lengst av alle ...og han hadde en helt selvfølgelig plass her... det var aldri noen tvil om det”

Alle ungdommene har ulike fortellinger om hvor viktig det har vært i oppveksten å bli trygget på at dette er hjemmet deres, familien deres for alltid, selv når de ville bli over atten år:

”De har alltid vært sånn at ..de har alltid sagt at jeg er ungen deres selv om jeg vil bli over atten år ..det har alltid vært viktig.. har de sagt at du må ut når du er atten så hadde jeg aldri følt .. bare sikkert ikke giddet å pratet med de.. hvis tenkt at jeg må vekk da.. er det ikke vits i (...) Nei..Men når de på en måte alltid var veldig på det at jeg skulle være der resten av livet om du skjønner.... så ja skjønnte jeg at det var mer.. enn- når skal du flytte?(...)men man går jo med en usikkerhet i seg ...at man har opplevd det før..at du har bodd i en fosterfamilie og plutselig får høre at du skal flytte på en måte..og så har du ikke helt.. greit at det er rett ut da på en måte..”

Ungdommen snakker om hvor viktig det er at fosterforeldre er tydelige, setter ord og brekrefter at tilhørigheten i familien skal vare. Når ting ikke blir sagt eller formidles utydelige fører det til usikkerhet. For noen har bruk av repiterende historier, gjerne fortalt på sengekanten, vært viktige. Historiene har hatt i seg elementer som har bekreftet barnets tilhørighet i familien. Bruk av ritualer og narrativer er noe som også er kjent og mye benyttet innen familierapien. Dette anses å fremme individers og familier fungering gjennom å bidra til å se nye sammenhenger og gi mening til tilværelsen (Nichols 2008, 107). Schofield og Beek omtaler tilhørighet til en familie som noe av det mest grunnleggende behovet for ethvert menneske og betydningen dette har for sunn utvikling (Schofield og Beek 2006, 248). De vektlegger viktigheten av at fosterforeldrene gjennom ord og handling bekrefter barnets tilhørighet i både den biologiske familien og i fosterfamilien. På den måten reduseres barnets stress og muliggjør positive tanker og følelser relatert til begge familier, noe som igjen vil påvirke barnets handlinger, atferd positivt.

Forpliktelse overfor barnet

Samtlige av fosterforeldrene forteller om at de selv og deres partnere hadde en grunnleggende felles forståelse av at når de tok til seg et barn med tanke på oppvekst så var det på ordentlig. De voksne hadde en forståelse om at barna var deres ansvar. Etter deres mening var det å si opp ”avtalen” aldri aktuelt, selv om noen i vanskelige perioder formidler at tanken om dette kunne komme. Fosterforeldrene forteller om det å skulle gi barnet et varig hjem var en beslutning som var tatt før innflytting. Noen mener at det er en del av deres personlighet eller verdigrunnlag. De beskriver det som viktig å stå for sine beslutninger. Fosterforeldrene bruker ofte ord som å være

helhjertet, sta og utholdende når de skal beskrive hverandre relatert til det å stå i utfordringer relatert til barnet:

”Vi bestemte oss tidlige for at vi skulle greie det ... viljen til å greie det. Den har vært sterk ... viljen ..vet at ting blir bedre..ting går opp og ned”

”Jeg tenker at de har ingen andre.. og at jeg er ganske egen.. men må innrømme at jeg har tenkt at - orker jeg det her? .. men det går over..”

Opplevelsen av å være betydningsfulle og viktige voksne for barnet har vært der:

”ja og den vissheten også om at vi er de eneste han har når det kommer til stykket.. at vi må være der for ham ..fordi at han trenger oss jo.. jeg er jo, har jo vært glad i ham ikke sant ...så det å slippe tak i ham det.. har aldri vært aktuelt..selv om han har avvist oss så .. så har jeg tenkt at det er fordi han har sitt å slite med -og jeg har ikke det å slite med så jeg må stå i det..”

Forpliktelsen til fosterbarnet blir av flere sammenlignet med forpliktelsen til egne barn. Deres forhold til dette er at barn gir man ikke fra seg. Man har de barna man har fått på godt og vondt. Hvilke utfordringer barnet hadde hatt med seg også om det var deres eget biologiske kunne de heller ikke vite eller forutse.

”.. det er det at ...man jobber hardt for at man skal være en familie.. at man er glad i hverandre(...)man kan jo få biologisk barn og få problemer.. man gir jo ikke fra seg ungene for det»

En fosterfar sier det slik:

”.. vi er sta da kan du si.. når vi går inn for noe så gjør vi det 100 prosent .. ja riktig.. gir ikke opp på veien.. det tror jeg veldig mange gjør.. de møter på problemer og så.. kan de ikke mer.. du må sette deg et mål ...og så alle fosterbarn har vel en skade når de blir plassert bort.. men en må være sterk..prøve”

Fosterforeldrene har samtidig noe forståelse for at man kan få slike tanker, men er klare på at da må man søke hjelp, snakke med noen og at ting går over. Det er verdt å stå i det. Fosterforeldrene formidler at det hjelper å forsøke og forstå barnet gjennom kunnskap om bakgrunn og derfor forventede reaksjoner. Det hjelper å prøve å se hva som ligger bak barnets fungering.

Viktigheten av forpliktelse overfor fosterbarnet er noe som har fremkommet i tidligere forskning. Havik finner at tilknytning til barnet sammen med forpliktelse er de viktigste beskyttelsesfaktorer mot brudd (Havik 2007, 153). Schofield og Beek

(2005) omtaler ”commitment” som en av de viktigste faktorene for at barnet skal oppleve tilknytning og føle tilhørighet til fosterforeldrene og familien.

Fosterbarna gir uttrykk for mange av de samme refleksjonene. Flere beskriver å ha opplevd fosterforeldrene sine som solide, sta og utholdende mennesker. For barna har det gitt en trygghet om at relasjonen var ønsket å skulle vare, noe som igjen var viktig for deres egne forpliktelse til fosterfamilien. Dette er i samsvar med funn i tidligere forskning (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 29).

Tydelige grenser

Tydelige grenser er en faktor som samtlige informanter både fosterforeldre og fosterbarn, påpeker som viktig. Tydelige grenser skaper trygghet og forutsigbarhet. En ungdom sier:

”Det er jo på en måte det som gir trygghet kan du si ...hvis man har faste regler og faste rammer hva du kan og ikke kan sånn.. bare sånn fast leggetid og alt det er med på og skape trygghet tror jeg..”

En av ungdommene beskriver hvordan fosterforeldrene samarbeidet om å stå i grensene de satte. Å ha tydelige grenser blir sett på som bra nå i etterkant selv om det var kjedelig da ungdommen var omtrent femten år gammel:

” Jeg tror at (fosterfar) har vært lur ...han har en veldig tålmodighet..han ..Han har ikke blitt stressa, han har bare vært veldig tålmodigok latt meg være sinna ...latt meg trampe i trappa og kommet opp når jeg har roet meg litt og.. ja Snakket med meg rolig da. .. eller sagt når du er ferdig å være sinna så kan du komme ned så skal vi snakke sammen..”

Alle fosterforeldrene forteller også om at det med klare og tydelige grenser har vært noe de har vektlagt i omsorgsutøvelsen:

”På mange måter det å sette klare grenser... det er helt fra starten av ..de har hatt ganske strenge regler.. nå etterpå har (barnet) sagt at hun skjønner hvorfor”

Gjennom tydelige grenser skaper fosterforeldrene en struktur i hverdagen. For barna kan det bidra til å gi økt trygghet at de vet hva som skjer, at de vet hvilket svar de kan forvente seg i gitte situasjoner. Mange barn og unge tester naturlig ut grensene og prøver å overskride dem, men det oppleves likevel som bra at de voksne er der og at de møter motstand. For de unge kan det bety at de voksne bryr seg som er et viktig

signal i seg selv. Fra strukturell familierterapi vet vi at hierarkiet i familiene er viktig for sunn familiefungering. Tydelige og god struktur anses å positivt regulere samhandlingen. Foreldre skal bestemme og være over barna i hierarkiet (Nichols 2008, 185). Dette forebygger også atferdsproblematikk. Flere terapeutiske modeller som Parent Management training (Pmto) og Multisystemsik terapi (MST) bygger på denne kunnskapen og har utviklet intervensjoner i tråd med dette (Nichols 2008, 413). Når vi vet at atferdsproblematikk fremkommer som en viktig faktor for brudd i fosterhjem er dette verdt å merke seg som en mulig viktig faktor for å forebygge brudd.

Tidligere forskning har trukket frem evne til regulering av følelser og lave negative følelsesuttrykk som positive faktorer for stabilitet (Benziea og Mychiasuk 2009, Proctor mfl 2011). Dette gir mening til ungdommens oppfatning av at det var ”lurt” av fosterfar å være rolig. Oppfarehet, dårlig evne til å regulere følelser øker sansynlighet for eskalering av konflikter. Det anses konfliktdepende å opptre rolig som ungdommen overfor beskrev fosterfar til å være. I verste fall vet vi at manglende evne til å opptre rolig kan føre til eskalering av konflikter og ikke bare føre til verbal krig med emosjonell avstand, men også kunne resultere i fysiske utageringer (Fonagy mfl. 2007, 304). Å forebygge å komme i slike situasjoner er derfor viktig for forebygge stress, opprettholde god familiefungering og derigjennom sikre stabilitet i plasseringen.

Likebehandling

Lik behandling av alle barna er noe alle fosterforeldrene har vært svært bevisste på og som alle ungdommene har lagt vekt på i sine fortellinger. To fosterforeldre sier det på ulik måte:

”vi har sagt hele veien at vi er veldig glad i henne..akkurat som våre egne..vi har jo behandla henne på samme måte ..alle de andre..samme, aldri noen forskjell ...i pengegaver.. eller..de ser sånt..Så det tror jeg ..og når hun har flytta ut så vet hun at vi er her ..vi er mor og far.. det er vi for alle og..det tror jeg at de opplever”.

”..Inkludere....inkludere, passe på at de får likt... ja viktig sånn mellom søskena..(...) ikke noe sjalusi...får den ene så får den andre...ja det vet de”

Alle ungdom forteller på ulike måter at de har hatt opplevelsen av å bli behandlet likt med de andre barna i huset og at det har vært viktig. De har opplevd at likeverd og respekt har kommet til uttrykk i praktisk handling:

”jeg tror ikke de sa noe ..de gjorde noe...vi fikk det samme ..det var ikke noe forskjell .. skulle man kjøpe sko så var det ikke forskjell ..kall det pris eller noe annet.. det var ikke forskjellsbehandling..i det hele tatt samme hva det gjaldt..”

Når både fosterforeldre og fosterbarn har lagt vekt på dette med likhet mellom søsken oppfatter jeg at det handler om å se og bli sett som et likeverdig medlem i familie systemet. Dette kan ses som en bekreftelse på at man er tatt inn i familien, man er en del av systemet. Noe som igjen oppfattes å styrke tilhørighet. At alle barna i deres subsystemet defineres og behandles likt kan ses som en nødvendighet for at denne innlemmelsen og opprettholdelsen av balanse i systemet kan finne sted. Barna kan aldri bli like, men gjennom ord og handling styrkes opplevelse av likeverd og rettferdighet mellom de (Højer 2001, 140).

Inkludere og ivareta de biologiske barn

Både fosterforeldrene og ungdommene har vært opptatt av de biologiske barnas betydning for fosterfamilien. Det kommer frem at biologiske barn på ulike måter representerer en viktig faktor for at plasseringen skal bli vellykket. Dette er i tråd med det vi har sett fra tidligere forskning om utilsiktet flytting. Hensynet til egne barn er ofte oppgitt som grunn til å avslutte fosterhjemsoppdrag (Havik 2007, 153).

Fosterforeldre i undersøkelsen forteller om at de har hatt høy bevissthet og jobbet aktivt med egne barn før og under plassering for på den måten å forebygge mulig sjalusi eller negative følelser hos eller mellom barna. De fosterforeldrene som hadde egne barn før plasseringen har lagt vekt på å ta med egne barn i samtaler og beslutning om oppdrag som fosterforeldre. De mener at det ikke ville ha gått dersom egne barn ikke var positive innstilt. En fosterfar sier:

”Viktig vi er en fosterfamilie ikke bare fosterforeldre ..egne barn må være med på dette laget..de har vært like store bidragsytere.. slik at dersom noen ikke er enige.. som er motvillig.. ville ikke gått”

Det kommer frem en erfaring om at det er viktig at alle barna blir tilstrekkelig ivaretatt sammen og hver for seg. Fosterforeldrene har vært bevisste på å ivarta egne barn

underveis i plasseringen. Dette kan ha skjedd ved at ektefeller har delt på oppgavene og tatt hver sin del av oppfølgingen av søskenflokket. Noen ganger har det blitt tilrettelagt for å kunne ha tid til den enkelte, uten at fosterbarnet dermed ble tilsidesatt. Å inngå i og tilrettelegge for slike dyader for alle familiens barn må forstås som viktig med kunnskap fra Bronfenbrenners modell og tilknytningsteori (Gulbrandsen 2006, 55, 139). En fostermor uttrykker det slik:

” Det kan være vanskelig å dele på foreldrene ..at det blir en konkurranse det kan bli det fosterbarnet krever mye ..at man får mindre tid til sine egne ..at man blir sliten det merker jo egne barn ..da er de så lojale at de tekker seg litt istedenfor å kreve sin plass..(...) alle tre hver for seg.. føle at de får alle likt.. teater kino ..ikke de to og la henne være alene ..tatt en og en da”

Ungdommene har på sin side vært mest opptatt av at de har blitt inkludert og sett på som søsken av de biologiske barna i hverdagen. En ungdom som fikk søsken etter hvert, forteller at det var fint. Det å komme først gjorde at hadde han sin naturlige plass i familien. Han og søsknene hadde opp igjennom sine interne kamper og konstulasjoner på søskens vis. Han sier:

” (de søskena) har sett på meg som storebror slik jeg har forstått det da. Ikke noen forskjell..jeg har vært der hele tiden liksom..(...)det at jeg kom først...er hovedårsaken(...) Det var mye krangling melom oss gutta, ja ja ...den yngste kom til meg og sa at den mellomste hadde gjort noe og så tok jeg den mellomste ikke sant (...)nei vanlig søken krangling ...og kjærlighet. Vi er helt forskjellige”

Søsken gjør at familielivet blir rikere og mer mangfoldig ved at flere inngår i fellesskapet. Det kan bety mulighet for utvikling gjennom vennskap, lek og sosial samhandling i dagliglivet. En fostermor forteller:

”den eldste og den yngste hadde mer fellesskap fordi (navn) elsket å bygge lego.. elsket å bygge med playdo.. elsket alt som hadde med bygge og konstruere og den type lek.. og det gjorde den yngste også.. så de fant hverandre..”

Fosterbarna i dette studiet har alle opplevd ulik grad av nærhet til de ulike biologiske barna i familiene ut fra alder og interesseområde. Felles for de alle har vært at de har hatt en opplevelse av at de biologiske barna har akseptert de og regnet med de som en naturlig del av familien. Fosterforeldrene deler oppfattelsen av at de har blitt behandlet som ”ordentlige” søsken på godt og vondt. Ungdommen forteller om små, men viktige tegn på aksept i hverdagslivet:

”Sånn som når brødrene mine hadde kompiser på besøk da ble jeg alltid introdusert”

Noen fosterforeldre forteller at de har tatt et bevisst valg på at å ikke involvere egne barn i oppfølging og kontakt med systemene rundt. Når barnevernet eller tilsynsfører kom på besøk så ble det forventet at barna hilste på men at de deretter kunne gå til sine egne aktiviteter. Jeg oppfatter at dette er et forsøk på å skape minst mulig forstyrrelser i barnas eget hverdagsliv.

Fosterbarn kan kreve mye energi fra fosterforldrene grunnet sine tidligere omsorgserfaringer og særlige omsorgsbehov. At fosterforeldren da er særlig nøye med å ivareta egne barn kan bli viktig. Ikke bare for biologiske barns egen del men også med tanke på fosterbarnet. Ved at biologiske barn ikke får det bra risikere fosterbarna å miste hele familien og hjemmet sitt, nok en gang.

Alder på fosterforeldres egne barn er av betydning for at fosterhjemmet skal være stabile. Hvis egne barn er for nært i alder kan det være en risikofaktor med tanke på brudd (Bunkholdt 2012, 56). I dette utvalget har det vært minst fire års aldersforskjell mellom fosterbarn og biologiske barn.

Godt og støttende parforhold

Fosterforeldrene har på ulike måter fortalt om hvor viktig de har opplevd det å være to om oppgaven. Det har gjort at de har kunne utfylle hverandres sterke og svake sider og avlaste hverandre. De har kunnet bytte på å gå inn og ut av situasjoner med barna. Det har også vært viktig å skape rom for seg selv og partner med mulighet til å vedlikeholde god kommunikasjon i parforholdet:

”jeg har den emosjonelle biten mannen min han er av den rolige typen ...og da blir det ikke det uttrykket utadog det gjør at vi veksler, nå er det nok for meg nå går jeg meg en tur.... og så tar han over..så roer han det nedog så snakker vi om det og så gjør jeg ting som er galt og så snakker vi om det ..og så gjør han ting som er galt og så snakker vi om det og så.. brukt mye tid til å snakke om (barnet)”

”ble jo et veldig felles prosjekt..”

Det å snakke sammen, ha en åpen og god kommunikasjon, gjør at fosterforeldre kan være i forkant, fremstå som samstemte og tydelige. Dette er støttende og avlastende for de voksne, og bidrar til å skape trygghet og forutsigbarhet for barnet:

” vi har alltid vært sammen begge to ..om det ..du er jo også... vi har diskutert alltid sammen.. det tror jeg er viktig når man skal ta en avgjørelse at man snakker sammen slik at ikke han sier en ting og jeg en annen ting..”

Tidligere nevnte forskning har vist til betydningen av et godt parforhold (Benzies og Mychiasuk 2009). Man finner at aleneforeldre opplever mer stress og har en mer sårbar hverdag (Nichols 2008, 317). Infomantenes historier bekrefter at det gir støtte å være to. Det gir en styrke både i form av emosjonell støtte og i den praktiske gjennomføring av hverdagen.

Flere av infomantene har fortalt om at de har prøvd å ta seg tid til å pleie parforholdet. Noen har gått i parterapi, men for de fleste har det vært snakk om om å finne tid til de små samtalene i hverdagen. Ved siden å være samkjørte i sin kommunikasjon med barna kan man tenke at bevissthet rundt ivaretagelse av paret kan ha virket konfliktreducerende, noe som i seg selv er positivt. Konflikter i parforholdet vil kunne gå ut over den generelle familiesamhandlingen og slik sett påvirke barnet negativt i dets utvikling (Kvelling 2012, 192). Forskning viser at brudd mellom de voksne også kan øke sansynligheten for at fosterbarnet må flytte (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 27).

Oppsummering

Det å få barn og ivareta barn på en god måte gjennom oppveksten er en utfordrende oppgave for ethvert familiesystem. Paret og eventuelle andre barn, må forholde seg til hverandre på en ny måte ved at det kommer et nytt medlem inn som krever tid og oppmerksomhet. Fosterfamiliesystemet kan på mikronivå i utgangspunktet forstås som alle andre familiesystemer og har i seg de samme utfordringene og oppgavene som ligger til det å leve som en dynamisk familie. Samtidig vet vi at familien utsettes for mange tilleggs utfordringer som kan oppleves stressende. Ikke bare får de barn, et nytt medlem av familien, men de får et barn med kanskje spesielle behov grunnet sine tidligere omsorgserfaringer. Erfaringen fra familiene i undersøkelsen er at egenskaper hos individene og familien til å være fleksible, kunne vise varme, være tålmodige,

trygge og tydelige voksne i språk og handling er viktig. Gjennom bevisst tilrettelegging for aktiviteter med støttende samhandling i hverdagen ser vi at det er skapt dyader, nærhetsprosesser som har muliggjort at tilknytning og tilhørighet har kunnet skje. Gjennom væremåte, handling og ord har fosterbarna opplevd å bli møtt på en inkluderende måte. Kombinasjonen av varme og kontroll har vært viktig. Det beskrives i fortellingene slik jeg ser det hvordan fosterforeldrene har ønsket og klart å gjøre barnet til et fullverdig barn i familien med de forpliktelsene som ligger i det. Fosterbarna har som vi har sett gjennom fosterforeldrenes handlinger og ord fattet tillit til at de var likeverdige og ønskede familiemedlemmer over tid. Dette har muliggjort opplevelse av trygghet og tilhørighet.

Vi har også sett at ivaretagelse av hvert enkelt individ og subsystem i familien har vært viktig. For at fosterfamilien skulle bli et stabilt hjem for fosterbarnet over tid måtte både de biologiske barna og det voksnes parforhold ivaretas. Summen av alle de små hverdagslige samspill i ord og handlinger ser ut til å ha gjort at hjemmet har blitt et godt sted å være for det enkelte individ i familiene

Fosterbarna og familiene deres lever likevel som vi vet ikke isolert innenfor hjemmets fire vegger. Vi skal nå se på informantenes erfaringer om betydning av samhandling med andre systemer.

Faktorer av betydning i mesosystemene

Familier deltar i og påvirkes av samhandling med mange ulike miljøer slik som beskrevet under teoridel kapittel tre (Gulbrandsen 2006, 58). Mine informanter har spesielt fortalt om forbindelsen til fosterfamiliens storfamilie, fosterbarnas biologiske familie, fritidsarenaer og skole. I den enkleste betydning er det fosterbarnet selv som er forbindelsen mellom disse. Personene som deltar i de ulike systemene f.eks. fosterforeldre i det ene og skolens lærere i det andre, kan ha direkte eller indirekte kjennskap og kontakt med hverandre. I informantenes fortellinger kommer det frem at flere av familiens medlemmer har deltatt på flere arenaer og hatt åpen og tett samhandling med andre systemer som de anser har vært viktig og direkte bidratt til å skape en stabil fosterhjems plassering.

Storfamiliens inkludering av fosterbarnet

Samtlige fosterbarn har fortalt om at det har vært viktig å oppleve seg inkludert og akseptert, ikke bare i kjernefamilien, men også i fosterfamiliens storfamilie. For de fleste snakker vi her om besteforeldre, tanter onkler, kusiner og fettere. Fire av familiene har bodd så nært deler av egen storfamilie at de har hatt stor betydning for fosterbarnet og fosterforeldrene i hverdagen. Noen få fosterforeldre har erfart at fosterbarnet deres ikke ble regnet som ”ordentlig” barnebarn eller tantebarn og har kjent en sårhet eller savn om at dette kunne vært annerledes. Langt de fleste har en opplevelse at aksept og inkludering av barnet i storfamilien og dette blir beskrevet som en stor ressurs både for barnet og for fosterforeldrene. En fostermor sier:

”Familien de var fantastiske.. de behandlet de som sine egne.. ”

En annen forteller:

” nei han kom så fort inn i familien...ja ble godt møtt av hele slekta.. foreldra til han (navn) foreldra mine .. liksom ..søsken. Tanter og onkler..Han har vært ..et vanlig barnebarn .. en vanlig nevø liksom hele tiden ..men han har hatt så mange gode mennesker rundt seg ..absolutt hele tida. men tanter og onkler har han vel ligget over ..sånn vanlig.., han har vel vært hos de fleste”

Ungdommene beskriver at opplevelsen av å bli akseptert og inkludert av storfamilien styrker deres opplevelse av tilhørighet i fosterhjemmet og gir en følelse av normalitet. Informantene bekrefter at mange av familielivets ritualer og tradisjoner i vår kultur som for eksempel feiring av bursdager, jul og konfirmasjon , innbefatter storfamilien. Å ha en gode relasjon til de viktige menneskene utenfor kjernefamilien oppleves å være viktig. Det naturlige fremheves. To ungdommer forteller:

”Nei det er liksom ikke snakk om det tema i det hele tatt.. du er liksom ikke annerledes.. du dukker opp og snakker...spiser middag leker (...)du hører til sammen med mammaen og pappaen din..”

”jeg hadde et veldig godt forhold til min bestemor eller det vil si farmor da..så var det jo detbestemor var jo viktig da-uansett liksom ...ja fosterbestemor da .. ja hun var et slikt kontaktpunkt ”

En ungdom mener det kan være lurt at barnevernet hjelper fosterforeldre med å inkludere eller forberede hele storfamilien da barnet vil få et forhold til samtlige familiemedlemmer:

” At det ikke bare plutselig kommer en unge.. som hei her er et fosterbarn. Et fosterbarn kommer ikke bare inn i kjernfamilien men....nei det er besteforeldre tanter onkler søskenbarn (...)Ja det kunne jo hende at en bestemor på sytti ikke helt forstår hva det dreier seg om ...når plutselig står det barnet der..Ja står på døra og skal ha julegave.. ler) Greit å vite hvordan man skal håndtere”

Fortellingene viser med tydelighet at fosterforeldrene sin utvidede familie eller slekt er av betydelig verdi både for fosterbarna og deres fosterforeldre. Måten de blir tatt imot på styrker fosterbarnets opplevelse av tilhørighet i fosterfamilien. For fosterforeldrene er det viktig å få anerkjennelse for den oppgaven de har påtatt seg og de kan oppleve gjennom storfamiliens holdning at de selv blir respektert og ansett som fullverdige foreldre. Anerkjennelse for noe som er viktig for oss og som ethvert menneske er i behov av (Hertz 2009, 268). Det er særlig betydningsfullt når dette kommer fra noen som står oss nær og som er knyttet til noe som er viktig for oss. Funnet støttes av tidligere kunnskap om fosterhjem. Schofield og Beek omtaler viktigheten av at barnet inkluderes i hele storfamilien og at man derigjennom ikke bare støtter barnet, men også fosterforeldrene (Schofield and Beek 2006, 388).

Avlastning i eget nettverk

Flertallet av fosterforeldrene har erfaring på at det kan ha vært svært krevende å være omsorgspersoner i perioder. De har gitt uttrykk for nødvendigheten av å finne tid til seg selv som voksne individer og par. I noen perioder har det vært en forutsetning for å ivareta egen fungering. Et fosterforeldrepar sier det slik:

*”du må ikke ødelegge hele ditt eget liv..nei.. kan jo ikke gå nedennom og hjem fordi du er så sliten..og da må du bare”
”vi fikk litt fri... Da fikk vi mulighet til å hente oss litt inn igjen”*

Noe som alle informantene synes å være enige om er at når et barn skal være hos noen andre for kortere eller lengre tid bør dette skje i familien eller det nære og naturlige nettverket. Det bør være hos noen som barnet kjenner, trives sammen med og kan gjøre lystbetonte aktiviteter sammen med. En fosterfar snakker slik om det:

”..det er lurt å bruke familien som hjelp. Vi nekta plent på at noen andre skulle ha (fosterbarnet)bestefar var jo.. avlastning, støttekontakt(...) i den perioden hvor ...før vi fant ut at han hadde adhd da..og da var bestefar(...) ja.. min stefar da.. de to er vel nesten to venner.. ekstra sterke bånd knytta ”

En annen forteller:

”ellers så har niesen min vært viktig.. støttekontakt for (barnet) eller hva jeg skal si. Hun var der annenhver helg noen ganger..så var sånn fast opplegg”

Opplevelsen av å bli sendt bort eller sende noen bort for å skulle ha ”fri” oppleves kunstig og fremmer ikke opplevelsen av normalitet og tilhørighet i fosterhjemmet. En av ungdommene har erfaring med dette:

”Nei.. husker i starten så var jeg hos to forskjellige...hva heter det.. sånn avlastningsgreier.. tror ikke det varte så lenge men i alle fall sånn avlastning(..) Ja og så hadde jeg det ganske lenge oppover.. 6-7 klasse tror jeg, Jeg hata det -ler).. syns det var skikkelig unødvendig..”

Fosterbarnet tok etter en stund dette opp dette med fosterforeldrene og de bestemte seg for å avslutte ordningen. De opplevde også at det ble mye oppstykket for ungdommen og så ikke selv at nytteverdien. Fosteremor sier:

”Det var jo så mye rundt de.. annen hver helg skulle de på avlastning og det var veldig .. ble så sliten av det..de fikk aldri slått seg til ro egentlig..”

To av ungdommene var i oppveksten hos biologisk familie annen hver helg. Dette ble på en måte ansett som naturlig og informantene sier ikke noe som tyder på at det ble opplevd som problematisk for barnet. I vår tid med mange samlivsbrudd kan man tenke at dette er å anse for ganske normalt. De fleste barn er eller kjenner noen andre som er på samvær hos mor eller far annen hver helg da dette ofte er en vanlig samværsordning (Haugli 2007 , 206).

Fosterforeldrene kunne i noen grad spesielt nå i etterkant tenke at det ble for mye. Noen gir uttrykk for at roen og tilknytningen til fosterfamilien mulig hadde vært enda bedre om samværene ikke hadde vært så hyppige. En fosteremor sier det slik:

”jeg tenker kanskje at det ikke skulle vær slikdet jeg tenker om tilknytning nå.. så skulle han aldri ha vært der der annen hver helg ...for jeg tenker kanskje han har fått..kanskje hadde fått ..en sterkere tilknytning til oss.. dersom han hadde hatt et mer perifert forhold til sin biologi da...det tenker jeg nå..”

Det kan foregå en avveining om voksnes behov for pusterom og barnets behov for å oppleve at de er en naturlig del av familien på linje med alle andre barn. Det er viktig for fosterbarna å ikke være annerledes og ikke føle seg avvist. Når barnet er hos biologisk familie eller hos noen i storfamilien oppleves dette mer som greiere selv om det også her er avtalt og regelmessig.

Etter hvert som barna ble eldre deltok flere i organiserte aktiviteter utenfor hjemmet som speidern og fotball. Dette opplevdes som godt både for fosterforeldrene og fosterbarna. Her igjen er det det naturlige som fremheves, da blir det slik som alle andre familier har det, man får noen pauser, men barnet opplever seg ikke som annerledes. Fokuset er heller ikke på at fosterforeldrene skal ha fri fra barna.

Betydning av tilgang på sosial støtte som kan gi emosjonell og praktisk hjelp understøttes av Benzies og Mychiasuk (2009). I informantenes fortellinger kommer det frem historier om nattevåk og i perioder behov for mye og tett oppfølging av barna. Vi vet at dette er en slitasje når det skjer over tid. Stress og fysisk utslitthet vil kunne gjøre at man kan bli utbrent og mister troen på egen mestringsevne (Antonovsky 2000, 158). I min undersøkelse viser historiene at fosterforeldrene i stor grad har hatt tilgang på og brukt av ressurser fra eget nettverk. Dette ser ut fra historiene å ha hatt en klar betydning for at de har lyktes som fosterforeldre.

Noen å snakke med

De fem fosterforeldrepårene har hatt ulike forutsetninger for å føle seg kompetente i ulike situasjoner ut fra hvilken erfaring og kunnskap de generelt hadde om barn før plassering. Fire av familiene har fortellinger om særlig krevende situasjoner eller faser, underveis i barnas oppvekst hvor det for de har vært viktig for deres mestring å ha gode personer utenfor kjernefamilien å snakke med. Fosterforeldrene har erfaringer om at det er utfordringer de ikke kunne ha taklet uten støtte utenfra. Informantene har funnet ulike løsninger for å dekke sine behov. De fleste familiene har som nevnt hatt tett kontakt med egen slekt og alle har hatt et godt nettverk. Dette har betydd svært mye for de i hverdagen. Små samtaler eller debriefing over situasjoner her og nå har vært viktig. Ett fosterforeldrepår beskriver det slik;

"det er det at vi står sammen..ja familien...besteforeldre, tanter, onkler ..ikke sant at vi (...) samtaler, pratet og.. vi gjør det vi kan .. kan ikke gjøre noe annerledes.."

Eget nettverk var det som gav nødvendig støtte for denne familien. Ut fra guttens store sosiale utfordringer i førskolealder og de første årene på skolen ønsket de at profesjonell støtte i form av utredning og veiledning skulle ha vært på plass tidligere, men det tok tid og da var storfamilien til mest hjelp.

Et par forteller om hvordan de har benyttet seg av sitt kolleganettverk:

" gode kollegare på jobb det har jeg brukt rått ...opp gjennom alle de år.. blåse ut litt til ..og undre seg litt sammen med..og gremmes med og gud veit hva jeg ikke har gjort sammen med kollegare om hjemmesituasjonen liksom...(..) at det ikke var formelt ..det var kollegaer som det var ok å snakke med..Om hjelp ..ikke vente på tur ...at det var hjelp som var lett tilgjengelig."

Disse fosterforeldrene har en erkjennelse av at de har vært i en heldig posisjon andre må få hjelp på annen måte:

"vi har det kanskje andre fosterforeldre må ha profesjonelle veiledere til..vi har kunne søke den hjelpen innenfor vårt eget faglige nettverk mens andre har ikke det.. trenger å få det tilført.."

To familier har i perioder mottatt profesjonell veiledning. Den ene familien fikk primært tilbud gjennom Bup i forbindelse med at fosterdatteren gikk til utredning og behandling der. Barnet var da i førskolealder. Fosteremor sier:

" Vi fikk liksom sirkulert hele tiden... ting som skjedde ...når det gjaldt alt egentlig (...)/tenker egentlig at det var prevantivt ..at vi tok opp ting i forkant(...)/alt som hadde med kunnskap om fosterforeldre å gjøre ...om barnet ...men også om egne alle følelser i meg er tillat.. det spørs bare hva du gjør med dem og oppsøke steder hvor man kan få sirkulasjon på alt som skjer i en (...).. å være i en selvutviklingsprosess.."

Flere fosterforeldre har erfart at de kommer i situasjoner de ikke har erfart tidligere. De møter og blir kjent med seg selv på en ny måte og må noen ganger ha hjelp til å sortere tanker og følelser for å ikke komme inn i negative samspill med fosterbarnet eller andre i familien. Å snakke med noen har hjulpet de til å få litt avstand, kunne ta et nytt perspektiv med mulighet til å tenke og handle annerledes har vært viktig. For to av familiene har fellesskap med andre fosterfamilier blant annet gjennom Fosterhjemsforeningen vært viktig. Det å få tilført kunnskap og ha mulighet for å samtale med andre i samme situasjon har vært av stor betydning for disse.

En fosterfamilie opplevde å være i krise med fare for brudd i plasseringen da fosterbarnet var tidlig i tenårene. Ungdommen hadde det svært vanskelig grunnet ulike årsaker og tok det ut hjemme med avvisning, utagering og selvskading. Situasjonen ble så alvorlig at ungdommen for en kortere periode ble plassert på institusjon. Fosterforeldrene følte seg hjelpesløse. Redningen for plasseringen ble profesjonell veiledning i hjemmet. To fagpersoner kom hjem og hadde tett kontakt

med familiesamtaler over en periode. Både fosterforeldrene og ungdommen som selv tok del i samtalene opplevde dette som svært nyttig. Hverdagen stabiliserte seg og ble bedre for alle. Ungdommen forteller:

”Jeg var veldig fornøyd med (veilederene). Det var fordi at .. da hadde vi noen som liksom...for noen ganger så var det mamma og pappa mot meg...ja når de (veilederne) var der så kunne de se begge sider og så kunne vi ...klare å snakke fortelle uten å krangle(...) det var.. deilig..”

Det gis av alle uttrykk for viktigheten av at hjelpen er tilgjengelig når man trenger den. Utfordringen er ofte her og nå. Å skulle vente flere uker eller måneder på å få konkret veiledning i en situasjon er for lenge.

Bø og Schiefloe (2007) omtaler nettverkets betydning. De viser til hvordan familien er å anse som del av en større sosial sammenheng. Det er definert en tydelig sammenheng mellom en families trivsel, mestring og livsdyktighet, og den støtte de kan få gjennom sitt uformelle nettverk. Tilgang på et rikt nettverk er viktig (Bø og Schiefloe 2007, 150). Nettverket er av betydning på flere nivåer. Det kan gi direkte støtte slik som fosterforeldrene har beskrevet det i det daglige, det kan gi beskyttende effekt ved at det virker reduserende på mulighet for stress og krise, og det kan bety en buffereffekt ved at støtte kan kanaliseres gjennom nettverksbånd når problemer inntreffer. Bø og Schiefloe trekker frem forholdet mellom naturlige hjelpere og profesjonell hjelp (Bø og Schiefloe 2007, 205). De fremhever fordelene og ressursen det betyr å ha god støtte i eget privat nettverk, men i tråd med infomantenes erfaring at det kan gå en grense der det er viktig å erkjenne og ha tilgang på profesjonell hjelp med større faglig kompetanse.

God samhandling med fosterbarnas biologiske familie

En faktor som samtlige informanter har lagt stor vekt på og har vært samstemte om har hatt positiv betydning for plasseringen er forholdet til biologisk familie. Det kommer frem at alle informantene har hatt en grunnleggende holdning om at biologisk familie er viktig og har strukket seg langt for å tilrettelegge for gode samvær. Samværene har ikke alltid vært med biologiske foreldrene, men i flere tilfeller med tanter, onkler og ikke minst besteforeldre og søsken. En fostermor forteller:

”han har fått beholde de.. og så syns jeg selv da at vi har vært veldig inkluderende .. at når han hadde besøk og sånn at ta med besteforeldre også.. at mormor fikk komme .. ikke bare mor fikk komme”

Flere av informantene har opplevd at biologiske foreldre har vært ustabile i sin oppfølging av samvær og i sin totale kontakt med barnet grunnet egne problemer. Fosterforeldrene har hatt et ambivalent forhold til dette. Noen har erfart at barna ble eksponert for foreldres problematikk som ikke var heldig. Noen biologiske foreldre har hatt vansker med å akseptere barnevernets inngripen og derfor også vanskeligere kunnet formidle en historie til barnet som gav tilstrekkelig mening. Fire av barna har hatt mye å gjøre med sine biologiske besteforeldre og disse har blitt viktige voksne for dem. Ungdommene formidler at for noen har besteforeldrene kanskje mer enn foreldrene bidratt til og skap en forståelse av sin egen livshistorie. De har kunnet svare på hvorfor de kom i fosterhjem, grunnen til at ting ble slik som de ble. En fostermor forteller:

”han hadde samværsavtale hvor han var hos mormor annen hver helg for da skulle mamma komme til mormor ja men det gjorde hun jo ikke...mormors sted var et trygt sted..så da kunne vi godt sende ham dit. Bv krevde også at det skulle være samvær der..det var ryddig rundt mormor bestandig...hele tiden veldig ok å samarbeide med”

Flertallet av fosterforeldrene opplevde at de fikk positiv respons og gode tilbakemeldinger fra den biologiske familien på sin åpenhet og raushet. De mener at det har gjort oppgaven som fosterforeldre lettere.

”besteforeldrene er jo storforfnyede med at han har havna hos oss.. de føler seg velkommen (...) de har nok vært glad for det.. tror jeg(...)besteforeldrene har sagt det mange ganger...at de ønsker at vi var fosterforeldre til begge guttene.(bror i annet hjem)”

Kontakten har slik de ser det bidratt til en aksept av plasseringen og dem selv som fosterforeldrene, og gitt et signal til fosterbarna om at det var greit at de bodde der. Motsatsen kan være at barn blir slitt mellom to hjem. Barn er oftest lojale mot sine biologiske foreldre og kan etter hvert også ønske å være det mot fosterforeldrene. Schofield og Beek fremhever også viktigheten av at fosterforeldre hjelper barnet til å ha en positiv kjennskap til sine biologiske foreldre (Schofield og Beek 2006, 262). Å leve i en draging mellom to parter anses som skadelig for barnet. Om det heller ikke er en anerkjennelse fra barnets opprinnelses familie, kan det være vanskelig for

fosterbarnet å slå seg til ro og knytte bånd til nye voksne (Hertz 2009, 75). En ungdom forteller om dette og om viktig støtte fra sin biologiske mormor:

"mamma fortalte jo at hun var sur på (fosterforeldrene) fordi bv hadde tatt meg fra henne til dem(...) jeg kan snakke med henne (mormor) om mamma... hun kjenner mamma og hun alltid spør hvordan det går med de (biologiske barn i fosterhjemmet) ..og at hun alltid har vært veldig åpen hun også da ..kan snakke med henne om absolutt alt, og jeg kan være der mye, og hun har passet på meg da..."

Ungdommen formidler at mormoren som hun vet er glad i henne har støttet henne mye i oppveksten på at det var bra og riktig at hun bodde hos fosterforeldrene selv om hennes mor tenkte det annerledes. En annen ungdom sier:

"de biologiske? de har alltid vært positive ...kjempeglade for at jeg er her.(Jeg)kunne slappe av der(...)de sendte meg ikke bort fordi de ikke var glad i meg..men fordi de ikke kunne ta vare på meg.."

Samtlige av fosterfamiliene har åpnet hjemmet sitt for samvær og besøk av biologisk familie hjemme hos seg selv. I tillegg til samvær har det vært lagt til rette for bursdagsfeiringer hvor biologisk familie har blitt invitert og for noen har de vært naturlig inkludert i markeringer som konfirmasjon. En fosterfar sier:

"når det har vært bursdager og konfirmasjoner i tur og orden Da har de kommet.. alle.. det tror jeg har vært veldig bra da..at (barnet) ser det"

En ungdom sier:

"veldig imøtekommende .. de har alltid villet at de(søsken) skulle komme på besøk og.....de har kontakt og jeg tror at i alle fall den ene søstera mi pleier å ringe hit en gang iblant.. prate og.. de har et fint forhold(...) betydde veldig mye ..jeg er veldig glad for at de er sånn.. fordi de er like viktig for meg de som alle andre.. viktigjeg tror det hadde vært verre hvis de ikke var velkomne.."

En fostermor forteller om hvordan hun bevisst la til rette for at biologisk familie skulle føle seg velkommen. La vekt på at det skulle bli en best mulig ramme for dem alle. Barnet ble på forhand tatt med i en aktivitet rundt baking. Det ble skapt en positiv forventning som ungdommen også husker var bra.

En fostermor forteller om at forholdet til biologisk familie likevel ikke alltid var like lett. Hun formidler at de strakk seg langt for å tilrettelegge for samvær også i eget hjem, men at dette kunne oppleves personlig krevende og invaderende. Hun fikk profesjonell hjelp til å jobbe med egne følelser rundt dette. Fylkesnemnda hadde

besluttet at fostermor og mor skulle gå i terapi sammen. Det opplevdes utfordrende, men likevel nyttig. Fostermoren forteller at hun aldri fikk et nært forhold til biologisk mor, men at det hjalp henne til å forstå mor og hennes situasjon bedre.

Flere av fosterbarna har på tross av god kontakt med biologisk familie fomidlet viktigheten av å være i fosterhjemmet på dager som juleaften. Det ble for de fleste heller tilrettelagt for besøk av biologisk familie nær slike dager. Etter hvert som barna ble eldre fikk de større mulighet til å styre hvor de selv ville være. Men valget ble som regel som en ungdom så enkelt sier det;

”alltid her. naturlig å feire jul sammen med dem du bor sammen med” ”da var jeg hjemme”

Tidligere forskning konkluderer ulikt på om samvær fremmer eller hindrer stabilitet i fosterhjem. Samvær kan bety ulikt for barn i ulike situasjoner og med ulike foreldre (Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 32; NOU 2012:5, 110). Backe-Hansen påpeker at en faktor som økt stress grunnet vanskelig kontakt kan være en faktor av negativ betydning, men at det er vanskelig å fastslå og at det finnes for få undersøkelser som belyser tema (Backe-Hansen 2009, 24). Palmer sin undersøkelse som tidligere referert til i teoridel, synes å understøtte informantenes erfaring. Liten grad av konflikter og god samhandling mellom voksne er noe man finner er av positivt betydning i alle relasjoner som innbefatter barn. At fosterforeldrene har tilstrebet å tilrettelegge for god kontakt og lage en positiv ramme rundt samvær må anses å kunne ha hatt en positiv effekt på gjennomføringen av samværet i seg selv og etter fosterforeldrene sin erfaring har gjort noe med biologisk familie sin holdning til fosterhjemmet. At barna i hovedsak har unngått å leve i en lojalitetskonflikt, men funnet aksept og støtte fra biologisk familie kan ses å ha vært stressreducerende for barnet og derigjennom for familiesystemet (Schofield og Beek 2006, 249).

Informantene i utvalget har ikke vært opptatt av hyppigheten, med unntak av det ene paret som tenkte at annenhver helg kan ha gått på bekostning av tilknytningen til fosterhjemmet. Hovedfokus har vært på samhandling og fosterforeldrene har sett seg selv som en viktig aktør for at god kontakt har blitt mulig. Noen har i perioder hatt ukentlige treff med søsken, men det vanlige har vært mer dagssamvær en gang i måneden.

Aktive og støttende fosterforeldre på barnas arenaer i lokalmiljøet

Alle familiene i min undersøkelse har hatt en tilhørighet og aktiv deltakelse i sitt lokalmiljø. Mange har kjennskap over generasjoner ved at de har valgt å bo i samme lokalmiljø som de selv vokste opp. Når det kommer barn i familien må man naturlig forholde seg til nærmiljø med barnehage og skole. Etablering av nettverk skjer ved at man oppsøker arenaer, tar initiativ, engasjerer oss i samhandling med de vi selv ønsker eller kan ha nytte av å være nærere til (Bø og Schiefloe 2007, 87). Det som er felles for mine fosterforeldreinformanter er at de har vært synlige og tilstedeværende voksne på de ulike areaene hvor barna har befunnet seg. Flere har vært i forkant og tatt kontakt med naboer eller skole for å informere om det nye barnet som skal eller har kommet. Det snakkes om viktigheten av å ta regien, introdusere barnet på en ordentlig måte. En fosterfar forteller:

”men vi gikk jo rundt til naboene her og presenterte de til alle og ble veldig godt mottatt”

En fostermor forteller om deres møte med skolen:

”...tydelig på forventninger på en måte ..husker det at første foreldremøte fortalte at hun er fosterbarn ..ikke alt om henne men hva det innebar(...). i samarbeid med bv tok det opp med bv tjenesten først ...da.. vi snakket litt om hva som var lurt å formidle da.. Vi hadde ikke tro på dette med blanke ark på et vis (...) man må fortelle noe.... for folk lurar. De vil kunne gjøre det til noe som er større en det er..hvis de ikke får svar”

Gjennom aktiv deltakelse i skole og fritid har de fått god oversikt over lokalmiljøet og skaffet seg gode og støttende nettverk og vært synlige voksne. Aktiv deltakelse i fritidsaktiviteter er noe alle har tilstrebet og sett på som viktig sosialt og utviklingsstøttende for barnet. En fostermor sier:

”ja forhold til skole, jeg vært veldig aktiv ...klassekontakt, fau ..leder aktiv i skolemiljøet.. mannen min har tatt den idrettsbiten fotball og ishockey oppmann og trener og fulgt opp ting mange år i ishaller og fotballbaner ”

Ungdommene har fortalt om at de fikk prøve seg på mange ulike aktiviteter. De legger positivt vekt på at deltakelse i denne typen aktiviteter har fremmet opplevelsen av tilhørighet og normalitet i lokalsamfunn. Dette er i tråd med hva vi finner i ulik forskning nemlig at tette nettverk i lokalmiljøer eller naboskap kan gi positiv

betydning for trygghet og trivsel (Bø og Schiefloe 2007, 46). Fosterforeldre har kjørt til trening, sett på kamp og spist vafler med barna i pausen ”*slik som alle andre foreldre*”. Det har styrket relasjonen mellom familiemedlemmene i tillegg til å knytte relasjoner med andre nettverk.

Skolehverdagen har for to av barna gått rimelig smertefritt, men likevel krevd normal aktiv oppfølging fra fosterforeldrene sin side. En fostermor forteller:

”hun ble glad i skolen.. det veldig det.. var vi kanskje veldig opptatt av .. at du er et fosterbarn så skal vi i alle fall sørge for at du kommer deg opp og .. . blir selvstendig..Skoleflink det har hun vært hele tiden..Hun leste Harry potter på do og...det var en fryde altså..”

Tilgang på skole av god kvalitet en faktor av betydning som vist i tidligere forskning (Benzies og Mychasiuk 2009). At barnet opplever mestring på skolen vil oftest føre til positive ringvirkninger som bedre selvbilde og bedre generell fungering. For fosterforeldrene kan det gi en opplevelse av mestring ved at barnet lykkes, noe som igjen gir reduksjon av stress i familien. Vi vet at barn som sliter faglig og sosialt i skolen krever mye oppfølging av hjemmet. Dette kan være utfordrende for omsorgsgiverne og vil kunne kreve ekstra innsats i form av tid og personlige ressurser.

Noen barn har hatt behov for ”løveforeldre” som har beskyttet og kjempet for deres rettigheter. For tre av barna har skolehverdagen vært gjenstand til bekymring og krevd mye kontakt og stort engasjement fra fosterforeldrene sin side. Disse fosterforeldrene opplevde at de måtte være aktive og pågående for å få synliggjort barnas behov for utredning og tiltak og at disse ble iverksatt for sent. En fostermor sier:

”..nei det er det, å stå på.. stå på ...ikke gi seg ..og det å være fosterforeldre nå ..er jo mer utbredt enn da ..nå kjenner man flere og...hadde jeg visst det jeg vet nå den gangen i forhold til da..så hadde jeg masa mye mer(...)hadde jeg ikke gitt meg ..jeg hadde tatt med meg matpakka og satt meg på skolen og ikke gått igjen før at jeg hadde fått det som jeg ville...”

Fosterforeldrene har erfaring om at de må stå på for egne barn og at dette handler om at barnet skal få en god opplæring, men også at ringvirkningene for barnet på fritiden og hjemme er betydelige om skolen fungerer godt faglig og sosialt eller ikke. En fostermor forteller at da de fikk ”gode hjelpere” på skolen og riktig utredning så løsna

det for barnet også på fritiden. Gutten fikk venner og kunne begynne på speideren. Dette ga igjen et helt annet liv på hjemmebane.

En ungdom forteller om tryggheten det gav ham at fosterforeldrene var tilstede og i tett dialog med skolen på hans vegne om det skjedde noe:

”De gjorde .. de føyk rett opp og sa ifra.. opp til lærer eller rektor eller noen sånn... Det var betryggende..”

Det beskrives som viktig at fosterforeldre evner og har ressurser til å stå på og kjempe for sine barn. Igjen er det kanskje ikke de dårlige skoleprestasjonene i seg selv som er en risiko for plasseringen, men den belastningen som følger med for barnet og fosterforeldrene. At fosterforeldre ikke gir seg, men får til samhandlingen med skolesystemet kan derfor ses å være svært viktig. Så langt det er mulig bør det tilstebes å tilrettelegges for det enkelte barns behov, vekst og utviklingsmulighet. Forskning viser at dårlig skolefungering er en risikofaktor med tanke på negativ utvikling av plasserte barn, likeledes en beskyttelsesfaktor om det fungerer godt (Egelund og Hestbæk 2003, 138).

Som vi ser kan det også virke positivt inn på barnets relasjon til fosterforeldrene at barnet opplever seg møtt med forståelse, beskyttelse og engasjement. Som ungdommen uttrykker så gir det en opplevelse av trygghet å vite at du har voksne som stiller opp for deg.

Tilgjengelig, stabil og støttende barneverntjeneste

Det var vanskeligere å få frem de gode historiene om barneverntjenesten sitt bidrag til at fosterforeldrene har lyktes. Det var lettere å snakke om fravær eller det som ikke var bra. Fosterforeldrene er likevel enige om at barneverntjenesten har vært viktig og at det må komme frem. Kommunikasjonen med ansvarlig saksbehandler og den direkte oppfølgingen underveis er det som mine fosterforeldrefomanter fremholder som viktigst. Det at de her kan snakke åpent uten begrensning av taushetsplikt, om barnet og sin egen situasjon. Barnevernet er premissleverandør for oppdraget og det er de som sitter på ressurser om det er behov for forsterkninger i fosterhjemmet. Dette kan være formell veiledning eller avlønning for å være hjemme med barnet. Noen har klart å være sammen som et team hvor barneverntjenesten har bidratt med en støttende

funksjon og myndighet overfor andre arenaer som skole. Det har vært positivt. Fosterforeldrene trekker frem viktigheten av å ha kontakt med kjente, stabile personer i barneverntjenesten. Det oppleves da som lettere og mindre krevende i hverdagen. Det motsatte har alle erfaring på. En fostermor forteller det slik:

”jeg vet ikke hvor mange vi har hatt jeg, mange ..og da blir det mye jobb igjen når det kommer inn en ny en .. så skal man fortelle igjen og igjen..Også kommer hun eller han og kanskje er i to tre måneder og sånn ..og så kommer en ny en .. en ny en..”

Det er også viktig at barneverntjenesten er tilgjengelig. Det er viktig å få raskt kontakt for dialog, støtte og avklaringer når man står midt oppe i noe. Oppgaven som fosterforeldre byr på mange utfordringer slik som å vitne i fylkesnemnda og tingretten. Det kjennes belastende og man må ha støtte i ryggen for at dette ikke skal bli for slitsomt eller overveldende. En fostermor sier:

”lettere å få tak i .. saksbehandleren ... en å prate med hvis .. hvis du... ja det er jo masse rettsaker og sånn..ikke sant ...og så får du bare.. beskjed om ta du skal i retten neste uke... neste fredag og så begynner du å ringe for du er jo nervøs.. engstelig ..og så får du ikke tak i saksbehandler(...)det er vanskelig det...”

De mener også at ydmykhet og kompetanse er viktig:

”.. å være fosterhjem så må man bli verdsatt den jobben man gjør...(..) for det første så må du bli hørt på ting du kommer med.. ikke bestandig alt som står i den boka de har gått på den skolen.. stemmer med det problemet du kan ha fått ”

Fosterforeldrene mener det er viktig å bli verdsatt og få anerkjennesle for den innsatsen man gjør. Å bli sett ikke bare når ting blir vanskelig, men også i det daglige når alt går fint.

Funnene samstemmer med mye av det som kommer frem i Havik (2007) sitt Kartleggingsstudie ”Slik fosterforeldre ser det”. Det kommer også her frem viktigheten av at saksbehandler er stabil over tid. Dette gjør at man blir kjent og kommuniserer bedre (Havik 2007, 77). Kompetanse og at det er lett å få tak i saksbehandler trekkes i studiet frem som noe av de mest betydningsfulle forhold ved barneverntjenesten (Havik 2007, 80).

Flere fosterforeldre har også god erfaring med å få til et støttende samarbeid med barneverntjensten. Når det var vansker innad i familien, eller vansker på skolen er det naturlig for fosterforeldrene å kontakte barneverntjenesten ved saksbehandler:

”jeg husker jeg gikk til barnevernet sammen med tilsynsfører og sa at nå har jeg ikke kontroll lenger... jeg følte at jeg hadde tatt på meg et ansvar som jeg ikke klarte å ta ansvar for lenger (...) nå hopper(ungdommen) ut av vinduet og.. vi har ikke styring”

Det handlet om å dele ansvar, dele utfordringer, få støtte og beslutte hva og hvem som skulle gjøre hva videre. En fostermor sier:

”ja ja og så hadde vi fire ganger i året møte med saksbehandler og det holdt vi beinhardt på..men jeg følte meg imøtekommet .. av bv det var en god støtte... Vite at selv om de ikke kunne gjør så mye så var de informert og de tok det på alvor”

En ungdom mener barneverntjenesten har en sentral rolle for å unngå brudd. Hun mener at barneverntjenesten må jobbe mer aktivt for å støtte fosterforeldrene:

” ikke la de gi opp så lett...la de heller få råd og veiledning og hjelp..(..) det er ungene det går ut over .. og neste familie(..) det blir ikke noe lettere for den andre familien som bare får .. da har ungen vært hos en familie som ikke klarer det”

De fleste ungdommene jeg har intervjuet har på sin side vært lite opptatt av barneverntjenesten for sin egen del. For noen ble det sjeldne besøket, med ofte ukjente barnevernsansatte, kun en påminnelse om at de ikke var som alle andre barn, men nettopp plassert i fosterhjem. Besøkene rokket ved ønsket om å være normal, være del av en helt vanlig familie. En ungdom forteller:

” har aldri følt at jeg har trengt at de skulle komme .. men jeg skjønner jo at de måtte komme og sjekke opp.... jeg skjønner jo greia..”

En av ungdommene som hadde utfordringer og avviste fosterforeldrene i ungdomstiden forteller på sin side at kontakten med en saksbehandler i barnevernet betydde mye for henne. Hun mener samtalene var viktig for det positive utfallet av plasseringen i en kritisk fase. Det hjalp henne til å se ting på en ny måte. Hun sier det slik:

”hun (saksbehandler) har alltid fortalt meg at når jeg har hatt det vanskelig , det er der du hører hjemme, de er glad i deg ..og det syns jeg har vært veldig bra at jeg har alltid kunnet ringe henne uansett..Har alltid kunnet prate med henne..tror det er viktig å ha en saksbehandler.. som alltid er der. Som du kan stole på”

Havik sine studier viser også til at barneverntjenesten er en viktig samarbeidspartener for fosterforeldrene om enn ikke likeverdig, og at oppfølgingen med mulighet til å sette inn forsterkningstiltak er viktig (Havik 2007, 96).

Oppsummering

Fosterfamiliene lever ikke sine liv isolert. Om familiene skal lykkes i å gi sine fosterbarn en stabil oppvekst vil også kunne avhenge av tilgangen på, eller evnen til å inngå i kvalitativt god samhandling med andre systemer. Flerlenkende kontakter i mesosystemer styrker familiefungeringen på flere måter. Gjennom tett samhandling på barnas arenaer som skole og fritid etableres kunnskap om og kjennskap til andre arenaer som bidrar til kontroll eller kan utløse støtte og ressurser for familien eller barnet ved behov. Fosterforeldrenes og fosterbarnas erfaringer taler for at fosterforeldres engasjement på barnas arenaer skole og i fritid styrker både fosterforeldrene i deres omsorgsutøvelse og har en positiv effekt på deres relasjon til barnet. Barnet opplever seg sett og trygget på at fosterforeldrene stiller opp for de, og ikke minst det styrker deres følelse av å være ”normale” barn, andre ser at man tilhører en ”vanlig” familie. Etter fosterbarnas erfaring er det viktig.

Funnene taler for at tilgang på et godt og støttende privat nettverk har hatt stor betydning for at familiene har lykkes. Støttende kollegaer, nabolag og ikke minst egen storfamilie er fremhevet som å ha vært svært betydningsfullt for mange av informantene i dette utvalget. Fosterforeldrene sine fortellinger viser at det er her de har fått mest praktisk og emosjonell støtte til å mestre oppgaven. For fosterbarna synes den gode samhandlingen og støtten også å ha bidratt positivt til å styrke tilhørigheten til familien. Andre voksne som fosterbesteforeldre, har kunnet bli betydningsfulle personer. Utviklingen av disse spesielle relasjonene har igjen mulig kunnet bidra til barnets positive utvikling som igjen ser ut til å ha hatt positiv betydning for den totale situasjonen i fosterhjemmet.

Å ha en inkluderende og aksepterende holdning til biologisk familie har vist seg viktig. Gjennom raushet og åpenhet mener infomantene at de har fått aksept og støtte tilbake. Erfaringene taler i hovedsak for at når biologisk familie har fått lov til å ha kontakt, bli kjent med fosterfamilien, har de vært fornøyd og fått en trygghet for at

barnet har det bra. Fosterbarna mener det har gjort det lettere for de at fosterforeldrene har vist åpenhet og godtatt deres biologiske familier. Det har bidratt til å skape helhet i livet og en erfaring om at det er mulig og greit å tilhøre to familier.

Samhandlingen med barneverntjenesten er også av betydning for om man skal lykkes med fosterhjemsoppgaven. Å kunne ha tilgang på en saksbehandler som kjenner familien over tid er fremhevet som viktig. Likeledes er det viktig at barneverntjenesten kan bidra som en aktiv støttespiller og samarbeidspartner ikke minst når krisene inntreffer. Skal fosterbarna kunne oppleve direkte nytte av barneverntjenesten krever det at kontakt og tillit opparbeides over tid også for de. Om en slik direkte kontakt er viktig med tanke på å fremme stabilitet, vil naturlig nok kunne avhenge av den enkeltes situasjon.

7. Konklusjon og avsluttende refleksjoner

I dette studiet har jeg ønsket å utforske hva som fremmer stabilitet i fosterhjem med utgangspunkt i tidligere fosterforeldres og fosterbarns erfaringer. Mitt utgangspunkt har vært at fosterfamilien kan forstås som et system hvor det kontinuerlig skjer samhandlingsprosesser mellom medlemmene innad i familien og med systemer utenfor familien. Disse samspillene kan bidra til stabilitet eller forandring for enkeltindividene og for familien som helhet. Med utgangspunkt i ti historier fortalt av tidligere fosterbarn og fosterforeldre har jeg kommet frem til at det ikke er mulig å peke på enkeltstående faktorer som gjør at noen fosterfamilier blir stabile omsorgsbaser over tid. Det er ulike faktorer som gjensidig påvirker hverandre i en dynamisk prosess. Informantenes fortellinger er analysert i lys av tilknytningsteori, Bronfenbrenners økologiske modell, familierapeutisk kunnskap, nettverksteori og tidligere forskning om tema.

Studien har funnet syv faktorer av betydning på mikronivå:

Eablering av kontakt og trygghet

Opplevelse av tilhørighet

Forpliktelse overfor barnet

Tydlig grensesetting

Likebehandling av barna

Inkludering og ivaretagelse av biologiske barn

Godt og støttende parforhold

Videre har det fremkommet seks faktorer av betydning på mesonivå:

Storfamiliens inkludering av fosterbarnet

Avlastning i eget nettverk

Tilgang på formell eller uformell samtalepartner

God samhandling med fosterbarnas biologiske familie

Aktive og støttende fosterforeldre på barnas arenaer i lokalmiljøet

Tilgjengelig, stabil og støttende barneverntjeneste

Funnene taler for at fosterforeldre kan bidra aktivt til en vellykket plassering gjennom bevisst holdning, bruk av ord, historier og relasjonsfremmende samspill med barnet helt fra innflytting. Barnas tidligere omsorgshistorier gjør at det vil kunne ta lang tid å skape ønsket trygghet og tilhørighet til fosterhjemmet, men det er mulig. Gjennom et godt samspill, tydelig grensesetting, ivaretagelse av egne barn og parforholdet legges det til rette for optimal familiefungering som kommer alle til gode. At fosterforeldrene har en forpliktelse overfor barnet de tar imot fremheves som en vesentlig beskyttelsesfaktor mot brudd.

Funnene i denne undersøkelsen viser viktigheten av å ha tilgang på eller skape og være aktivt deltakende i nettverk utenfor familien. Mange av informantene i denne undersøkelsen har hatt naturlig tilgang på gode og betydningsfulle støttespillere gjennom egen familie. Også arbeidsplass, nabolag, skole, fritid har vist seg å vært viktige arenaer for samhandling. Funnene taler for at barneverntjenesten i sin rekrutering må sikre at familien har noen å snakke med og noen til å avlaste seg om behov. Det er det vanlige og det naturlige som er ønsket ikke minst fra fosterbarna sin side, men som også er vektlagt av fosterforeldrene. Det å delta i ordinære aktiviteter sammen med fosterforeldrene, eller være på besøk eller ”avlastning” hos noen i fosterfamilien, eller barna sitt eget nettverk, fremheves. Funnene taler for at man i større grad må ta i bruk nettverksmøter og familieråd for å sikre at fosterhjemmet har tilgang på nødvendige nettverksressurser. Det er ikke gitt at alle fosterfamilier er like privilegerte som informantene synes å ha vært i dette studiet. Funnene bekrefter at profesjonell bistand må være et tilbud til de fosterfamiliene som har behov for det om stabilitet for barnet i hjemmet skal sikres. Det fremkommer også at en inkluderende og aksepterende holdning som fremmer god samhandling med barnas biologisk familie bidrar til stabilitet. Gjennom god samhandling kan lojalitetskonflikter unngås og barnet kan lettere oppleve helhet i livet.

Barneverntjenestene er en viktig premissleverandør for fosterhjemmene. Skal barna oppleve å få den oppveksten som de fortjener må det være politisk vilje til å drifte en barneverntjeneste som kan ivareta fosterhjemmene som rekruteres. Fosterfamiliene må oppleve å få den tryggheten de trenger gjennom å ha en saksbehandler som er tilgjengelig, kjenner familien godt og som kan gi nødvendig støtte ved behov.

Funnene er i samsvar med mye av det vi kjenner til fra tidligere forskning om fosterhjem og kunnskap om forutsetninger for god og sunn familiefungering generelt sett. Benzies og Mychiasuk (2009) har som tidligere omtalt i sitt studie kommet frem til 24 beskyttende faktorer for familier. Faktorene fremkommer på tre nivåer; individ, familie og lokalsamfunnsnivå. Funnene i denne undersøkelsen har ikke direkte konkludert om egenskaper på individnivå, men flere av faktorene på mikronivå og mesonivå handler om inngåelse av samspill hvor individenes holdninger, væremåter og handlinger har en avgjørende betydning for kvaliteten av de samspill som inngås. Dette gjelder både innad i familien og med systemer utenfor familien. Så og si samtlige av de faktorene som fremkommer i Benzies og Mychiasuk (2009) sin undersøkelse er direkte i samsvar med historiene fra fosterfamiliene i utvalget. Det taler for at familiene i utvalget generelt sett kan sies å ha hatt en god og sunn familiefungering, med mange beskyttende forhold som har bidratt til å fremme stabilitet i fosterhjems plasseringene. Funnene er også i samsvar med studiet av Proctor mfl. (2011) som vektlegger i sin forskning viktigheten av en økologisk tilnæringsmåte. Funnene i deres forskning som i denne undersøkelsen støtter at det er utilstrekkelig å fokusere på kjennetegn ved barna alene når man skal forstå fenomenet.

Generelt sett kan man trekke den konklusjon at generell kunnskap om familier og forutsetninger for familiers gode fungering er grunnleggende viktig å ta med inn i fosterhjemsarbeidet. Dette gjelder både ved rekruttering og ved oppfølging. Det er forhold ved individene, familiene og lokalsamfunn som virker beskyttende inn på familiers fungering og derfor vil virke beskyttende på fosterhjems plasseringer. Familier som har en sårbarhet eller mangler i forhold til noen av faktorene må kanskje ikke ta imot fosterbarn eller man må som barneverntjeneste være særlig nøye på å tilrettelegge for kompensierende eller endrende tiltak. Undersøkelsen viser at det som i tillegg kreves av en ellers godt fungerende familie på alle nivåer er viljen og even til å

inngå i konstruktiv samhandling med barnets biologiske familie. Foreldres involvering eller tilstedeværelse vil som vist fra tidligere forskning sannsynligvis bidra til å trygge barnet og forhindre eller redusere at barnet havner i en lojalitetskonflikt. Fosterforeldres aksept og positive innstilling til biologisk familie vil også hjelpe barnet med utvikling av godt selvbilde og trygg identitet. Dette er igjen viktig for god fungering i oppveksten. Som tidligere vist til støtter Palmer (1996) at foreldrene kan bidra på en viktig måte i barns aksept av plasseringen, og at dette igjen kan ses å forhindre utagerende adferd og brudd.

Fosterbarna i utvalget oppfattes å ha fått bli en del av en familie der de har fått tilstrekkelig dekket sine grunnleggende behov for tilhørighet, omsorg og ivaretagelse i oppveksten. Fortellingene taler for at disse barna vil fortsette å få dekket mange av sine behov gjennom å være en del av fosterfamilien også videre i livsløpet. Slik sett må både fosterforeldrene og samfunnet anerkjennes for å ha ”lykkes” i oppgaven med å hjelpe barna.

Mye taler for at fenomenet stabilitet i fosterhjem bør undersøkes grundigere enn det som har vært mulig i denne oppgaven. Listen ovenfor gir viktige innspill, men det tas høyde for at det er andre faktorer som også fremmer stabilitet i fosterhjem som ikke fremkommer her. Det bør nevnes at plasseringer i slekt i noen undersøkelser viser å fremme stabilitet, mens det i andre undersøkelser anses å være noe mer usikkerhet knyttet til det (Holtan 2002; Backe-Hansen, Christiansen og Havik 2013, 30). Tre av ungdommene har hatt søsken som var plassert i andre hjem i oppveksten. Noen av ungdommene formidler å ha brukt mye energi på å tenke på disse og ønsket de hadde bodd sammen. Om separasjon har fremmet eller hemmet stabilitet i fosterhjemmet for disse ungdommene er ikke mulig å si, men jeg ønsker å ta det frem som et tema som burde utforskes nærmere. Undersøkelsen har ikke gått inn i forhold knyttet til systemer på ekso, makro og tidsnivå. Det er i disse systemene faktorer som naturlig påvirker fosterfamilies hverdagsliv slik som økonomi, pensjonsordninger, barnevernets og omsorgsarbeids status i samfunnet. Dette er alle forhold som jeg også finner burde særlig inngå i et større og mer utdypende studie om samme tema.

Litteraturliste

- Antanovsky, Aaron. 2000. *Helbredets mysterium*. Hans Reitzels Forlag, København
- Backe-Hansen, Elisabeth. (1982): *Når fosterhjems plassering ender med utilsiktet flytting: Hvorfor skjer det, og hvordan kunne det vært unngått*. Monografi nr. 1. Oslo: NAVF 's Senter for klinisk psykologisk forskning rapport 1/02.
- Backe-Hansen, Elisabeth. 2009. *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* Oslo. NOVA/ Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern
- Backe-Hansen, Elisabeth. Øivin Christiansen og Toril Havik. 2013. *Utilsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling*. NOVA 2/13
- Benzies, K og Mychiasuk, R.M. 2009. *Fostering family resiliency: a review of the key protective factors*. Child & Family Social Work,14, 103-114.
- Bertalanffy, Ludvig V. 1968. *General systems theory*. New York. George Braziller
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2011: *Barnevernpanelets Rapport*
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2011: *BLD oppnevnt arbeidsgruppe fosterhjem, tiltak for å styrke arbeid med kommunale fosterhjem, Rapport 1*
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Q-1072B. *Retningslinjer for fosterhjem - Retningslinjer av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100*
- Bowley, John. 1988. *A secure base: Clinical Applications of Attachment Theory*. London. Routledge
- Broberg, Anders. Granqvist, Pehr. Ivarsson, Tord og Mothander, Pia R. 2008. *Tilknytningsteori, Betydningen av følelsesmessige relationer*. København. Hans Reitzels Forlag
- Bronfenbrenner, Urie. 1994. *Ecological models of human development*. Oxford
- Bunholdt Vigdis. 2012. *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. Oslo. Gyldendal forlag
- Bø, Inge og Per Morten Schiefloe, 2007. *Sosiale landskap og sosial kapital. Innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Cheal David, 2002. *Sociology of family life*. England: Palgrave.
- Christiansen, Øivin, Toril Havik og Nina Anderssen. 2010. *Arranging stability for children in long term out of home care*. Children and youth Services Review, 32, 913-921.
- Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk. 2003. Anbringelse av børn og unge uden for hjemmet. *En forskningsoversikt*. Sosialforskningsinstituttet København 03:04
- Egelund, T. & K Vitus. 2007. *Sammenbrudd I anbringelse av unge. Risikofaktorer hos de unge, foreldre, anbringelsessted og I sagsbehandling*. København. Sosialforskningsinstituttet, rapport 07:24
- Ellingsæter, Anne –Lise og Arnlaug Leira (red), 2004 *Velferdsstaten og familien*, Oslo: Gyldendal akademiske
- Fonagy, Peter. Gergely, Gyorgy. Jurist, Elliot L. Target, Mary. 2007. *Affektregulering, mentalisering og selvets utvikling*. København. Akademisk forlag
- Gulbrandsen, Liv Mette. 2006. *Oppvekst og psykologisk utvikling*. Oslo. Universitetsforlaget
- Havik, Toril. 2007. *Slik fosterforeldre ser det-II Resultat fra et kartleggingsstudie 2005*. UNIFOB Helse, Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet. Nr 1-2007
- Haugli, Trude . *Tidsskrift for familierett, arverett og barbeverbrettskuge spørsmål 2007 nr 3*
- Hertz, Søren. 2008. *Børne- og ungdomspsykiatri. Nye perspektiver og uanede muligheter*. København: Akademisk forlag
- Holtan, Amy. 2002. *Barndom i fosterhjem i egen slekt*. Tromsø. Universitetet i Tromsø avdeling for dr.polit graden
- Højer, Ingrid. 2001. *Fosterfamiliens indre liv*. Kompendiet-Gøteborg
- Hårtveit, Håkon og Per Jensen. 2004. *Familien pluss en*. Oslo: Universitetsforlaget
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte & Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2012. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2.utgave. Oslo Gyldendal
- Kvello, Øyvind. 2012. *Barn i risiko, Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo, Gyldendal
- Nichols, Michael P. 2008. *Family Theray*. Boston, Pearsons International Edition.

NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge*. Oslo: Barne- og familiedepartementet

NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp I barnvernet

Palmer, Sally E. 1996. *Placement stability and inclusive practice in foster care. An empirical study*. Children and Youth Services Review, 18, 589-601.

Proctor, L. J. Randazzo, K. van Dusen, Litrownik, A.J, Newton, R. R. Davis I.P. & Villodas M. 2011. *Factors associate with caregiver stability in permanent placement. A classification tree approach*. Child Abuse and Neglect 35

Prop. 106 L (2013-2013) Endringer i barnevernloven. Barne-, likestillings-og inkluderingsdepartementet

Schofield G. & Beek M. 2006. *Attachment handbook for foster care and adoption*. London. BAAF. Adoption and Fostering.

Sinclair, I. 2010 *What makes for Effektive foster care: Some issues*. In E. Fernandes & R. P Barth (Eds) , How does foster care work? International evidence on outcome (pp 189-203) London, Jessica Kingsley Publishers

Stern ,Daniel. 2007. *Her og nå. Øyeblikkets betydning I psykoterapi og hverdagsliv*. Oslo. Abstrakt forlag

Strijker, J. & Zandberg, T.J. 2001. *Matching in foster care*. Amsterdam: SWP

Widerberg, Karin. 2005. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo. Universitetsforlaget

Vedlegg 1

Ingeborg Marie Helgeland
Institutt for sosialfag
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel +47-55 58 21 17
Faks +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Vår dato: 21.08.2012

Vår ref:30994 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 03.07.2012. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 19.08.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

30994

Behandlingsansvarlig

Daglig ansvarlig

Student

Stabilitet i fosterhjem

Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens overste leder

Ingeborg Marie Helgeland

Margrethe Toven

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

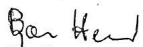
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Lis Tenold

Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Margrethe Toven, Tørtbergveien 9, 1273 OSLO

Intervjuundersøkelse om hvordan skape stabile fosterhjem.

Vedlegg 2

Mitt navn er Margrethe Toven. Jeg er ansatt som seniorrådgiver i Bufetat, Fagteam Lillestrøm, og er masterstudent i familiebehandling ved Høgskolen i Oslo og Akershus på deltid. I masteroppgaven vil jeg skrive om hvordan skape stabile fosterhjem for barn.

Altfor mange fosterbarn opplever utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Dette er ofte en stor belastning for barna. Målet for de fleste plasseringene er at barna skal få et varig opphold som familiemedlem frem til det tidligst fyller 18 år. Vi vet for lite om hva som kjennetegner de fosterhjemsoppholdene som varer. Derfor vil jeg undersøke erfaringene til de fosterforeldrene og fosterbarna som har fått dette til. Disse erfaringene mener jeg vil gi oss kunnskap som kan bidra til at barnevernet vil bli bedre i stand til å støtte fosterhjem og fosterbarn på den riktige måten og slik unngå at barn må flytte.

Jeg ønsker derfor å intervju fem fosterforeldre og deres fosterbarn som nå må være over 18 år. Jeg vil spørre dere om hvordan dere har opplevd å være fosterforeldre og fosterbarn, om hva dere mener har bidratt til at familien har fungert over tid. Hvordan har dere levd hverdagene og fritiden sammen? Hva har dere gjort, sammen og med andre? Har dere hatt andre personer som har vært en støtte? Er det spesielle ting dere mener har vært viktige for dere som fosterforeldre og tidligere fosterbarn?

Jeg vil gjerne intervju fosterforeldre og fosterbarn hver for seg. Jeg kan godt komme hjem til dere, eller vi kan finne et annet sted å prate sammen. Intervjuene vil ta ca 1-2 timer. Det er helt frivillig å være med og dere har mulighet til å trekke dere når som helst underveis, uten å begrunne dette nærmere. Studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Anna Stanger, avdelingsleder Fosterhjems tjenesten Fagteamområde Lillestrøm, har bistått med utvelgelse av aktuelle informanter og formidling av denne informasjonen til dere.

Intervjuene vil bli skrevet ut, og vil bli behandlet konfidensielt og nedlåst. Dere vil få andre navn i intervjuutskriftene. Det gjelder også andre personer og steder dere forteller om. Fortellingene deres skal ikke kunne gjenkjennes av andre i masteroppgaven. Intervjuopptakene vil slettes når oppgaven er ferdig, senest innen mai 2014.

Dersom du/dere har lyst til å være med på undersøkelsen og bli intervjuet er det fint hvis du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender til meg. Hvis du vil vite mer om undersøkelsen eller du lurer på noe, kan du ringe meg på tlf. 46616198, sende en SMS eller en e-post til s165410@stud.hioa.no. Du kan også kontakte min veileder professor Ingeborg Marie Helgeland ved Høgskolen i Oslo og Akershus på tlf. 97065340.

Med vennlig hilsen

Margrethe Toven

Fagteam Lillestrøm, Bufetat. Postadresse: Postboks 114, 2001 Lillestrøm

Samtykkeerklæring: Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur Telefonnummer

Forberedelsestiden

Hvordan begynte denne historien? Hvem/ hva gjorde at dere kom på tanken om å bli fosterforeldre?

Hvordan var deres forberedelsestid før dere fikk barnet? Praktisk, følelsesmessig.

Var det spesielle temaer dere kan huske dere var opptatt av i deres samtaler om barnet og den nye familien dere skulle etablere denne tiden?

Hadde dere egne biologiske barn? På hvilken måte ble disse i tilfelle tatt med i samtalen?

Hva er det første du huske du ble fortalt om barnet?

Bli kjent og overføringsfasen

Hva kan du huske fra det første møtet?

Hva var barnets alder ved plassering?

Hva visste dere om barnet når det kom til dere? Hvordan opplevde dere barnet, inntrykk?

Hvordan var de første ukene hjemme etter at dere fikk barnet? Hva gjorde dere?

Stikkord: Rutiner, matning, soving, bading, gråting, trøsting, omgang egen familie, venner

Husker dere hva måtte gjøre/ gjorde av endringer i hverdagslivet for å inkludere, tilpasse dere livet med barnet?

Hva gjorde dere for å ivareta egne behov i denne fasen?

Var det noe som opplevdes som nyttig, godt/støttende hos dere selv, partner eller fra andre utenfra i denne tiden?

Fokus overganger:

Fra barnehage til skole

Barneskole til ungdomsskole

Ungdomsskole til videregående

Hvordan var skolestart? Husker dere noe spesielt fra denne tiden?

Viste barnet tegn til spesielle behov, tilrettelegging faglig, sosialt? På hvilken måte?

Hvordan ble barnets behov for tilrettelegging møtt på skolen?

Hvordan vil dere beskrive samarbeidet skole hjem?

Fikk barnet venner?

Hvilket forhold hadde dere og barnet til venners foreldre?

Dersom barnet ikke fikk venner. Hva gjorde dere for å imøtekomme barnets sosiale behov?

Deltok barnet i fritidsaktiviteter? Hva betydde det for omsorgssituasjonen hjemme?

Hva gjorde dere sammen disse årene som par, familie?

Hva gjorde dere for å tilpasse dere barnets utvikling?

Hva gjorde dere sammen som familie. Hvordan så hverdagene ut? Spesielle ritualer/ tradisjoner rundt bursdager, høytider, 17 mai..

Var det noen kriser? Knyttet til konkrete situasjoner?

Hvordan ble disse løst? Hvem hjalp dere? Hva gjorde de?

Hva er deres erfaring om hva som har fungert, noe som dere tenker kunne være nyttig for andre å vite om?

Hvordan har dere forholdt dere til barnets biologisk familie? Hvordan opplever dere at det dere har gjort har påvirket barnet/forholdet deres til barnet?

Er det spesielle samarbeidspartnere, familie venner eller andre som betydde mye i denne fasen? I tilfelle hvorfor og på hvilken måte?

Bli kjent og overføringsfasen

Kan du huske noe fra det første møtet med fosterforeldrene?
Hvilke minner har du fra den første tiden?
Var det noe spesielt dere gjorde sammen?
Hva likte du å gjøre med fosterforeldrene? –søsken?

Fokus overganger:

Fra barnehage til skole

Barneskole til ungdomsskole

Ungdomsskole til videregående

Faser i oppveksten

Husker du første skoledag?
Husker du noe spesielt fra skoletiden?
Var det fint å være på skolen?
Hadde du venner? Hva gjorde dere sammen?
Hvilket forhold hadde du til lærerne?
Husker du hva dere gjorde sammen disse årene som familie? Hyggelige opplevelser?
Var det spesielle dager som ble feiret? Ritualer? Eks bursdag, jul, 17 mai
Hadde du konflikter med fosterforeldrene dine? Hva handlet det om?
Hvordan ble disse løst slik du kan huske det?
Var det andre involvert?
Fikk dere hjelp fra andre utenfor familien?
Hva gjorde du på fritiden din?
På hvilken måte var fosterforeldrene dine involvert i fritidsaktivitetene dine? -Vennene dine?

Var det spesielle samarbeidspartnere, andre voksne. Familie, venner som betydde noe spesielt i noen faser? I tilfelle hvorfor og på hvilken måte?
Hvordan vil du beskrive forholdet til fosterforeldrene dine?
Hvorfor tror du det er slik?
Hva er det som er bra/hva er det du liker med de?
Er det noe spesielt de har gjort gjennom oppveksten som du tenker har betydd mye for deg/
har vært viktig for deg?

Hvor ofte hadde du kontakt med biologiske familie?
Husker du noe fosterforeldrene dine gjorde for at samvær/kontakt skulle bli bra ?